

Хмельницький національний університет
 Факультет економіки і управління
 Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр
 Освітній рівень

на тему: Комплаєнс-контроль в системі корпоративного менеджменту
 банку за матеріалами АТ «Акцент-Банк»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
 Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ДРФБС.020035.01.11.00

Виконала: студентка II курсу, група ФБСмз-20-1 _____ Олександра ХИТРА
 Підпис, дата Ім'я, прізвище

Керівник: д-р. екон. наук, професор _____ Раїса КВАСНИЦЬКА
 Підпис, дата Ім'я, прізвище

Нормоконтроль _____
 Підпис, дата Ім'я, прізвище

До захисту допускаю:

Зав.кафедри

д-р. екон. наук, професор _____ Ніла ХРУЩ
 Підпис, дата Ім'я, прізвище

_____ 2021 р.

Хмельницький 2021

Зміст

С.

Вступ	5
1 Теоретичні засади комплаєнс-контролю в банківських установах	9
1.1 Суть, функції, принципи комплаєнсу та необхідності впровадження комплаєнс-контролю у банківських установах	9
1.2 Система комплаєнс-контролю: підходи до побудови, принципи й етапи функціонування	18
2 Аналітично-нормативні основи комплаєнс-контролю та його впливу на розвиток вітчизняних банківських установ	28
2.1 Аналіз стійкості банківського сектору України в умовах підвищення ризиковості його функціонування у 2016-2020 роках	28
2.2 Напрями діяльності, фінансово-майнове забезпечення та нормативно-правові засади комплаєнс-контролю АТ «Акцент-Банк» у 2018-2020 роках	38
3 Дослідження особливостей системи комплаєнс-контролю в АТ «А-БАНК» та визначення напрямів її удосконалення	49
Висновки	66
Список використаних джерел	70
Додатки	76

Вступ

Актуальність теми. Першорядне значення для забезпечення фінансової стабільності держави як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях має стан і розвиток банківської системи. В сучасних умовах актуалізується питання якості функціонування та надійності банківських установ, які надає послуги на різних сегментах фінансовому ринку. Кожному банку, який має намір вести або веде законний і цивілізований бізнес, є важливим дотримання чинних норм та правил, що регулюють банківську діяльність, відповідність усіх нормативно-методичних і стратегічних актів (положень, документів) банку цим правилам. Банківська установа, яка високо цінує свою репутацію надійного та прозорого інституту фінансового ринку, повинна здійснювати свою діяльність у відповідності з міжнародними стандартами, при цьому, створюючи корпоративну культуру нетерпимості до корупції, завжди прагнучи дотримуватися букви закону. Адже довіра усіх зацікавлених осіб (стейкхолдерів) банку ґрунтується на впевненості в тому, що банківська діяльність здійснюється з дотриманням основ професійної етики згідно з стандартами найвищої якості. Тому провідні світові фінансові установи вдосконалюють уже існуючі моделі побудови систем ризик-менеджмент та створюють нові підходи та методи управління банківськими ризиками. Одним із таких новостворених видів ризиків є комплаєнс-контроль, який уособлює в собі відповідність діяльності банків законодавству, стандартам та етичним нормам ведення бізнесу. Комплаєнс-контроль є важливим елементом системи корпоративного управління і вигода від його впровадження значно перевищує ризики, які виникають за його відсутності. Тому, дослідження системи комплаєнс-контролю є сьогодні вкрай актуальним та необхідним для забезпечення стійкого розвитку як окремого банку, так і банківської системи країни загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань сутності, ролі та функціоналу комплаєнсу присвячено наукові праці багатьох вчених-економістів, а саме: Волошенко А., Коломієць П., Коляда І., Халецька К., Швидка Т. та інші. Проблема запровадження комплаєнс-контролю в системі корпоративного управління банківськими установами приділено увагу в дослідженнях таких науковців, як: Калініченко Л., Карчева Г., Квасницька Р., Ключко Л., Коваленко В., Колодізев О., Рисін В. В., Орленко Б., Світлична В., Чмутова І. та інші. Однак, незважаючи на значний науковий доробок дослідників щодо комплаєнсу, все ж залишаються відкритими питання розвитку комплаєнс-контролю в системі корпоративного управління банківських установ, які і потребують подальшого дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи. Обґрунтування теоретичних засад функціонування системи комплаєнс-контролю та пошук напрямів вдосконалення системи комплаєнс та її функціонального наповнення з метою забезпечення ефективного управління комплаєнс-ризиками.

Для досягнення сформульованої мети наукового дослідження було поставлено та вирішено такі завдання::

- визначено суть, функції, принципи комплаєнсу та необхідність впровадження комплаєнс-контролю у банківських установах;
- досліджено підходи до побудови, принципи й етапи функціонування системи комплаєнс-контролю;
- проаналізовано стійкість банківського сектору України в умовах підвищення ризиковості його функціонування у 2016-2020 роках;
- визначено напрями діяльності, фінансово-майнове забезпечення та нормативно-правові засади комплаєнс-контролю АТ «Акцент-Банк» у 2018-2020 роках;
- досліджено особливості системи комплаєнс-контролю в АТ «А-БАНК» та визначення напрямів її удосконалення.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретико-методичні засади функціонування комплаєнс-контролю в системі корпоративного управління банківських установах України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є система комплаєнс та її функціональне наповнення щодо управління комплаєнс-ризиками в АТ «Акцент-Банк».

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі використано такі методи наукового дослідження: індукції та дедукції – для поглиблення теоретичних засад комплаєнсу та комплаєнс-контролю; спеціальні методи аналізу, узагальнення та оцінювання процесів комплаєнс-контролю в системі корпоративного управління банку; сукупність методів статистичного аналізу; графічний метод – для наочного представлення результатів аналізу; метод аналізу ієрархій – для визначення пріоритетності альтернатив рівнів комплаєнс-ризиків банку.

Інформаційною базою дослідження є закони України, укази Президента України, постанови Національного банку України; аналітичні довідки та документи, видані Базельським комітетом з банківського нагляду, Міжнародною фінансовою корпорацією та іншими міжнародними структурами; статистичні дані Національного банку України, державної служби статистики України; інформація Національної асоціації «Комплаєнс», звіти вітчизняних комерційних банків, в т.ч. АТ «АКЦЕНТ-БАНК», та інша аналітична інформація; наукові публікації та монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців з проблем формування та ефективного функціонування системи комплаєнс-контролю в банках.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні методичних підходів до вдосконалення комплаєнс-контролю в системі корпоративного управління банку, що реалізується через запровадження в банках посади комплаєнс-менеджера, тобто спеціалісту, в обов'язки якого входить забезпечення діяльності організації відповідного регулятивного середовища, виявлення ризиків невідповідності чинним нормативним правовим актам та стандартам діяльності організації, виключення

залучення організації та її співробітників до здійснення протиправної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Участь у конференціях:

- II Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (16 листопада 2021 р., м. Хмельницький).

1 Теоретичні засади комплаєнс-контролю в банківських установах

1.1 Суть, функції, принципи комплаєнсу та необхідності впровадження комплаєнс-контролю у банківських установах

В розвитку економіки кожної країни одну із ключових ролей відіграють банківські установи. Адже, стабільна, ефективно функціонуюча банківська система сприяє здійсненню різноманітних процесів економічного розвитку держави як на національному, так і на міжнародному рівні. Сьогодні банківські установи України все більше приділяють уваги питанням запровадження в їх діяльності системи комплаєнс-контролю. Це пояснюється тим, що у сучасних умовах доволі гострою залишається проблема налагодження взаємодії банків з державними органами контролю. Ці проблеми взаємодії пов'язані з численними питаннями, які виникають у процесі здійснення банківських операцій: нестабільність і недосконалість законодавства, а відтак неоднозначне тлумачення нормативно-правових актів; формування і подання численних звітів, розрахунків, пояснень тощо. У зв'язку із цим банкам необхідно підвищувати рівень їх корпоративної культури, що має серйозне значення, так як репутація банку, довіра клієнтів, партнерів, держави ґрунтується на впевненості в тому, що всі послуги надаються банком професійно та відповідають діючим стандартам банківської діяльності з дотриманням правил етики [48, с.24].

Комплаєнс-контроль є новим інструментом банківського менеджменту, незважаючи на те, що він займає провідні позиції в управлінні підприємницькими структурами у багатьох країнах світу. З метою забезпечення надійності, законності, ефективності, а також безпеки банківських операцій та діяльності кожний банк повинен мати внутрішній інструментарій, що убезпечує від потенційних помилок, втрат і порушень. І таким інструментом є комплаєнс-

контроль, який є новим поняттям у вітчизняній теорії і практиці фінансового контролю, відповідає сучасним умовам господарювання, а тому підлягає детальному дослідженню і впровадженню в економічну діяльність банків.

Використання категорії «комплаєнс» у вітчизняній фінансовій практиці має свій початок із приходом на вітчизняний ринок дочірніх компаній західних фінансових структур, для яких ця функція є законодавчо обов'язковою і добре сформованою.

Комплаєнс у перекладі з англійської мови (compliance) – означає згоду, відповідність, погодження. Термін комплаєнс утворився з дієслова «to comply», що перекладається як відповідати. У Оксфордському словнику англійської мови наводиться наступне визначення даного терміну: «комплаєнс» – діяльність, що відповідає встановленим вимогам чи вказівкам, або ж покора (англійською – compliance is an action in accordance with a request or command, obedience) [7]. Тому, система заходів, що спрямовані на досягнення визначеної мети, характеризується саме терміном «комплаєнс». При цьому, в термін «комплаєнс» не має єдиного чіткого трактування серед науковців та банкірів-практиків, адже він є відносно новим економічним поняттям. Так, суть поняття «комплаєнс» саме в розрізі банківської діяльності науковці розглядають у таких аспектах (таблиця А.1 додатку А.):

- як елемент (складова, інструмент) процесу корпоративного управління в банку та інструмент внутрішнього контролю [10; 13; 57];
- як процес (сукупність заходів) [23; 47; 51];
- як юридично-правова компетенція банківських службовців [18];
- як здатність діяти у відповідності з інструкціями, правилами, спеціальними вимогами (законослухняність, етична поведінка) [25; 27; 39; 49; 61];
- як вид професійної діяльності [59].

Становлення комплаєнсу бере початок зі Сполучених Штатів Америки, а саме з прийняття у травні 1977 року «Закону про корупцію за кордоном» («Foreign Corrupt Practices Act»), дія якого поширюється на американські та

іноземні компанії, чії акції котируються на американських біржах; компанії, які створені відповідно до законодавства США або провадять свою роботу на території Сполучених Штатів Америки; фізичних осіб, які є резидентами США або діють від імені вищезазначених компаній [2].

У нормативно-правовому полі України термін «комплаєнс» вперше знайшов своє відображення в банківській сфері в 2007 році у «Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України, схвалених Постановою Правління НБУ № 98 від 28.03.2007 р., відповідно до яких (комплаєнс) - необхідність знати, розуміти та дотримуватися всіх вимог законодавства України, нормативів, положень і правил, внутрішніх політик, стандартів та кодексів з питань діяльності банку. У 2018 р. було затверджено Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України, схвалених Постановою Правління НБУ № 814-рш від 03.12.2018 р., однак визначення комплаєнсу у них вже немає.

Відповідно до Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах, затвердженого Постановою Правління НБУ № 88 від 02.07.2019 року, комплаєнс-цілі діяльності банку передбачають забезпечення організації діяльності банку з дотриманням вимог законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку, внутрішньобанківських документів, стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк [44].

Відповідно до Положення про авторизацію осіб, які мають намір провадити діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку та умови провадження такої діяльності, комплаєнс – це система внутрішніх відносин юридичної особи, спрямована на забезпечення дотримання такою особою вимог законодавства та запобігання його порушенням [42].

Відповідно до п. 24 ст.1 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» комплаєнс – це регламентований внутрішніми документами професійного учасника ринків капіталу та організованих товарних

ринків або особи, яка здійснює діяльність, пов'язану з ринками капіталу та організованими товарними ринками [45].

Роль комплаєнсу в банках зводиться до виконання функцій контролю дотримання законодавчо-нормативних актів, дотримання етичних принципів, підтримання ділової репутації, захисту фінансової безпеки (рисунок 1.1):

- функція репутації, яка передбачає таке: взаємовідносини з регуляторами та органами державної влади; контроль за взаємодією з клієнтами та контрагентами; забезпечення прозорості діяльності організації; зовнішні комунікації, зокрема реклама та маркетинг;

- функція етики, яка передбачає таке: репутаційна оцінка клієнтів, контрагентів, операцій, продуктів і бізнесу; етика та протидію корупції; захист інтересів клієнтів; захист інтересів працівників; конфлікт інтересів; впровадження етичних норм і правил; навчання персоналу;

- функція захисту, яка передбачає таке: дотримання законодавства; фінансова безпека; недопущення безконтрольності; захист від шахрайства;

- функція контролю, яка передбачає таке: моніторинг дотримання законодавства; моніторинг дотримання внутрішніх процедур та узгодження нештатних ситуацій; моніторинг операцій клієнтів банку; протидія шахрайству; контроль другого рівня і структурування системи контролів організації; проведення розслідувань;

- функція структури, яка передбачає таке: відстеження і впровадження змін законодавства; продукти й угоди; бізнес-процеси [16, с.243].

У науковій літературі комплаєнс поділяють на певні види, основними з яких є антимонопольний комплаєнс і податковий комплаєнс. М.В. Кочеров визначає антимонопольний комплаєнс як систему внутрішнього забезпечення відповідності діяльності суб'єкта господарювання вимогам антимонопольного законодавства. Виходячи із цього визначення, можна виокремити завдання такого комплаєнсу, що полягає у виявленні ризиків порушення антимонопольного законодавства, управлінні цими ризиками, контролі за виконанням заходів, спрямованих на їх усунення, та оцінюванні ефективності

функціонування підприємства з дотриманням норм антимонопольного законодавства. Однак автор зазначає, що, як і в будь-якій іншій внутрішній системі контролю, важливою передумовою запровадження комплаєнсу є зацікавленість керівництва підприємства в його ефективній роботі й у функціонуванні такої системи на основі принципів інформаційної відкритості, послідовності та безперервності [24].

Рисунок 1.1 – Функції комплаєнсу в банківських установах

Податковий комплаєнс – система заходів, метою яких є дотримання господарським товариством як платником податків вимог законодавства зі сплати єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, податкового законодавства, а також належна та своєчасна сплата податків, зборів та інші платежів. П.В. Коломієць, яка в наукових роботах досліджувала сферу податкового комплаєнсу, зазначає, що «його система дасть змогу мінімізувати ризики недотримання платниками вимог податкового законодавства, максимально спростити подання звітності та сплату податків, що буде діяти на принципи прозорості, спільно вирішувати проблеми й усувати перешкоди в забезпеченні податкової безпеки, а також установити між суб’єктами господарювання та державою відносини, які ґрунтуються на довірі й партнерстві» [22, с. 260–261].

Зауважимо, що підрозділи, які реалізують в банку функцію перевірки на дотримання банком всіх діючих норм та правил регулювання банківської діяльності та відповідність усіх нормативно-методичних та стратегічних документів банку цим правилам називають «Комплаєнс-контроль» або «комплаєнс-контролери». Основна мета комплаєнс-контролю полягає в тому, щоб мінімізувати ризик залучення банків, фінансових організацій у процеси, що призводять до фінансових втрат та втрати довіри як регулюючих органів, так і партнерів, інвесторів і клієнтів. Тому, головним завданням комплаєнс-контролю є створення системи внутрішнього контролю, яка адекватно вимірює і управляє ризиками, з якими стикається банк і насамперед комплаєнс-ризиком.

Комплаєнс-контроль розглядається, як принцип ведення бізнесу фінансової установи відповідно до чинних законів, правил, кодексів та стандартів, які встановлені компетентним керівництвом, професійними асоціаціями та внутрішніми документами банківської установи, фінансової організації. Таке формулювання вказує на особливе його значення як принципу ведення справ, а також конкретизує ті документи, дотримання яких фінансова установа вважає для себе важливим у своїй діяльності.

«Комплаєнс-контроль» досить широка галузь і вона характеризується такими специфічними сферами, «як:

- протидія легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню терористичної діяльності та зброї масового знищення;
- розробка інструментів і процедур, які забезпечують дотримання чинного законодавства;
- захист у сфері інформаційних потоків, протидія шахрайству, корупції;
- встановлення етичних норм поведінки співробітників компанії» [55].

Система комплаєнс-контроль – це комплексна система управління ризиком комплаєнс, що дозволяє ідентифікувати даний вид ризику та здійснювати його систематичний моніторинг, забезпечуючи при цьому безперервну діяльність банку та зменшуючи рівень прояву загроз, які носять нефінансовий характер втрат банку. Дана система включає наступні складові: об'єкти і принципи забезпечення комплаєнс-контролю, перелік внутрішньо-банківських нормативних документів, що забезпечують реалізацію комплаєнс-контролю та сукупність внутрішніх органів банку, які здійснюють комплаєнс-контроль.

До об'єктів комплаєнс-контролю відносять:

1) управління конфліктами інтересів, що може виникнути між банком і клієнтами з однієї сторони та між банком і його працівниками з іншої. Як правило конфлікт інтересів розглядають у формі протидії між майновими і іншими інтересами суб'єктів фінансового ринку, у результаті чого дії (або бездіяльність) однієї сторони приносить збитки (або ведуть до недоотримання доходів) другою стороною чи носить інші негативні наслідки для іншої сторони [30].;

2) діяльність пов'язану з запобіганням участі банку, яка суперечить вимогам чинного законодавства, до якої відносять:

- фінансування протиправної діяльності, в т.ч. тероризму,
- відмивання грошей через операції з цінними паперами,

- відмивання доходів одержаних злочинним шляхом з метою введення їх у фінансовий оборот,
- використання забороненої практики ведення бізнесу,
- операції банку що підпадають під фінансовий моніторинг, зокрема готівкові валютообмінні операції [22];

3) роботу з інформацією та її захист, що передбачає порядок розкриття банком інформації та її прозорість, особливості впровадження банком інформаційної політики, порядок надання інформації про клієнтів банку на вимогу Уповноваженого органу та її захист [22; 26];

4) функціонування етичних стандартів, яке пов'язане з сумлінним виконанням працівниками своїх трудових обов'язків, достатнім рівнем професійної підготовки та дотриманням правил внутрішньобанківської корпоративної культури [19, с. 155].

На рівні світової фінансової спільноти визначені загальні принципи (політики) побудови ефективної системи комплаєнс, тобто процедури та регламенти здійснення комплаєнс-контролю. Так, Базельським комітетом з банківського нагляду розроблено «Комплаєнс і функція комплаєнс в банках» - документ, що визначає принципи інституційної організації комплаєнс [1]:

- Know Your Customer («знай свого клієнта») – означає що, перш ніж здійснювати фінансову операцію банк повинен ідентифікувати та верифікувати клієнта та його контрагента. Така практика створює перешкоди для відмивання грошей, фінансування тероризму та ухилення від оподаткування;

- Due Diligence (належна добросовісність) – це процедура всебічного дослідження діяльності компанії, комплексного аналізу її фінансового стану та репутації на ринку, формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування, включаючи оцінку інвестиційних ризиків та незалежну оцінку об'єкта інвестування;

- Code of Conduct (кодекс поведінки) – кодекс правил, які рекомендуються дотримувати учасникам фінансового ринку з метою захисту прав інвесторів та поліпшення інших аспектів корпоративного менеджменту;

- Code of Ethics (кодекс корпоративної етики) – документ, у якому визначено пріоритети організації, які забезпечуються дотриманням морально-етичних принципів, стандартів поведінки та добросовісним виконанням обов'язків співробітників;

- Fight against Money Laundering and Terrorist Finan (політика протидії легалізації («відмиванню») доходів, здобутих незаконним шляхом, і фінансуванню тероризму) – політика перешкоджання проникненню злочинно нажитих доходів з тіньового до легального сектора економіки і упередження фінансування тероризму;

- Anti-Fraud Policy (політика боротьби з шахрайством) – система протидії корупції та корпоративному шахрайству (розкрадання співробітниками компанії та її контрагентами);

- Whistleblowing policy (політика повідомлень про порушення) – регламентує порядок і способи повідомлень про службові порушення співробітників банку (з правом на анонімність), а також порядок їх документування та подальших розслідувань;

- Gift policy – подарункова політика, яка визначає порядок дій працівників при отриманні подарунків (хабарів) від клієнтів, партнерів, постачальників або при їх даруванні партнерам, клієнтам, співробітникам державних органів тощо;

- Privacy policy – політика конфіденційності – забезпечує нерозголошення даних про клієнтів і їх операції і передбачає дотримання стандартів обробки та зберігання персональних даних;

- Conflict of interest management policy (політика, регулююча конфлікт інтересів) – визначає етичні стандарти поведінки співробітників при виникненні конфлікту інтересів працівника і компанії; інтересів одного клієнта з іншим тощо. При цьому, інтереси банку завжди мають бути пріоритетними по відношенню до особистих інтересів окремих працівників, а також наголошується на тому, що працівники зобов'язані сприяти виявленню і попередженню випадків виникнення конфлікту інтересів.

Звичайно, що наведений перелік принципів побудови ефективної системи комплаєнс не є вичерпним. Кожен банк, враховуючи власну специфіку діяльності та пріоритети, визначені державою, суспільством, співзасновниками і керівництвом та орієнтуючись на ринок споживачів банківських послуг та конкурентів, розробляє і запроваджує відповідні правила, що визначають особливості його комплаєнс-політики [18, с.158].

Виходячи із вищезазначеного, комплаєнс можна розглядати як принцип ведення банківською установою бізнесу у відповідності до норм чинного законодавства, правил, кодексів і стандартів, встановлених владою, компетентними органами, професійними асоціаціями та власними внутрішніми регламентуючими документами.

1.2 Система комплаєнс-контролю: підходи до побудови, принципи й етапи функціонування

Сьогодні для банків України особливого значення набуває управління комплаєнс-ризиками, яке забезпечує високий рівень репутації банку, яка є прямим відображенням його інвестиційної привабливості та довіри клієнтів до нього. Комплаєнс-ризик є одним із елементів системи комплаєнсу та є об'єктами обліку та планування в рамках фінансових методів структури системи комплаєнс. При цьому, система комплаєнс-контролю представляє собою вагомий частку внутрішнього контролю банків, яка і передбачає обов'язкову відповідальність комплаєнс-менеджера перед керівництвом та співробітниками за ідентифікацію та управління комплаєнс-ризиками. Комплаєнс-ризик є багатоаспектним явищем, його можна розглядати як сукупний прояв основних видів функціональних ризиків, які формують і підвищують ризик та посилюють негативний вплив на фінансову безпеку (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Характеристика сукупного прояву основних видів функціональних ризиків, які входять до комплаєнс-ризиків

Ризик	Причини формування ризику	Наслідки виникнення ризику
Юридичний	зміни законодавчої бази; прийняті судові рішення щодо банків-банкрутів; довгий час розгляду законів, важливих для банківської сфери тощо	неефективна адаптація діяльності банку до зміни законодавства; зниження кредитної активності; неможливість оптимізації банківської діяльності з огляду на обмеженість законодавства
Репутаційний	недотримання банком і його персоналом законодавства, етичних норм тощо; недостатня прозорість діяльності банку; невиконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами	зниження привабливості банківського продукту для клієнтів; зниження лояльності клієнтів до банку; погіршення репутації банку у банківській сфері в цілому
Операційний	недосконале корпоративне управління; застарілі технології; зловживання повноваженнями працівниками банку	отримання збитків; повільна та неефективна робота; зниження лояльності клієнтів до банку та втрата ним репутації
Інформаційний	відсутність відкритої або доступної для банку інформації; навмисне надання клієнтами неправдивої інформації; проблеми, що виникають під час посиленню співпраці або поглинанню декількох банків	втрата банком репутації; неякісна ідентифікація клієнтів; помилки та перебої у роботі банку
Відмивання коштів	неефективна система ідентифікації клієнтів; відсутність структурного під розділу фінансового моніторингу; нечітко встановлені ліміти за активними банківськими операціями	санкції з боку суб'єктів державного фінансового моніторингу.

Джерело [54, с.185-186]

Таким чином, об'єктом аналізу та планування в системі комплаєнс-контролю є синергетичний ефект від виникнення юридичного, репутаційного, операційного, інформаційного ризику та ризику відмивання коштів на рівні банківської системи. Необхідно зазначити, що зазначені види ризиків завжди існують для банківської установи. Тому, в банках повинні розробляти ефективні заходи щодо мінімізації ризиків, які повинні відповідати міжнародним та вітчизняним стандартам, нормам та інструкціям, а також

діловій етиці банківської діяльності. Комплаєнс-ризика мають багато спільних рис з операційним ризиком і ризиком репутації, а саме [57, с.115]:

- ключовим джерелом їх прояву є саме персонал банку, в некомпетентній діяльності якого й проявляються аспекти, що прямо або опосередковано зумовлюють настання фінансових втрат;

- метою управління ними є їх мінімізація, а не оптимізація, оскільки характеризуються лише негативним впливом на діяльність банку;

- управління операційним та комплаєнс-ризиками має здійснюватися одним комітетом в силу спільного джерела їх прояву, їх змістовної та функціональної нероздільності.

Комплаєнс-ризика мають безпосередній зв'язок з правильністю організації проведення внутрішніх бізнес-процесів, у т.ч. і щодо протидії відмиванню коштів отриманих злочинним шляхом, що у свою чергу, є також одним із об'єктів контролю в рамках системи управління операційним ризиком.

Для якісного оцінювання кожного з комплаєнс-ризиків є доцільним створення так званого реєстру функціональних ризиків, який за структурою має бути сформований досить детально з висвітленням характерних ознак їх прояву та можливих наслідків впливу на фінансову безпеку банку. Структурними ознаками реєстру, мають бути такі елементи:

- тип ризику із загальним описом ризику та зазначенням характерних особливостей його виникнення;

- джерело ризику з деталізованим розкриттям зовнішніх і внутрішніх джерел та описом ознак їх впливу. Приклади окремих джерел виникнення та прояву комплаєнс-ризиків у банку наведено в таблиці 1.2;

- власники ризику, до яких мають відношення підрозділи та окремі фахівці банку, клієнти і контрагенти банку, ЗМІ, суперечності в законодавчій і нормативній базах та ін.;

- бізнес-процес з деталізованим описом процесу, у якому такий ризик може настати, та описом впливу на інші процеси діяльності банку;

- імовірність настання ризику з висвітленням характеру прояву та ступеня впливу на фінансову безпеку банку (очікується, можливо, потенційно, малоімовірно);

- наслідки впливу ризику (фінансові, репутаційні наслідки, зміни у бізнес-процесах) [13, с.315].

Таблиця 1.2 – Окремі джерела виникнення та прояву в банку комплаєнс-ризиків

Джерело виникнення ризику	Наявність ризику
1. Порушення загальних вимог законодавства	Відсутність дозволу на здійснення певного виду операцій (послуг)
	Неповідомлення про зміну реквізитів (місцезнаходження) банку або відділення банку
	Невідповідність (повна або часткова) продукту чи процесу вимогам законодавства
2. Порушення нормативних вимог регулятора та контролюючих органів	Порушення економічних нормативів, встановлених регулятивним органом
	Ненадання, несвочасне надання або надання недостовірної звітності контролюючим органам
	Порушення режиму використання банківських рахунків
3. Порушення вимог законодавства, що стосуються збереження банківської таємниці та конфіденційності інформації	Необгрунтоване зменшення фінансових ресурсів банку або поява фальсифікованих фінансових документів
	Знищена банківська інформація (поява модифікованої) у системі обробки інформації
	Пошкоджені (зниклі) матеріальні засоби, виведені з ладу засоби зв'язку та системи дистанційного обслуговування
4. Порушення норм законодавства, що стосуються захисту прав споживачів банківських продуктів	Установлення несправедливих (некоректних) умов у договорах на надання банківських послуг
	Недобросовісні пропозиції та зміст реклами банку для залучення нових клієнтів
	Ненадання, несвочасне надання або надання недостовірної інформації клієнтам
5. Невідповідність організаційної структури або архітектури банківських процесів	Порушення вимог щодо подвійного контролю за проведенням операцій (виконавець-контролер)
	Відсутність органів управління (комітетів), створення яких вимагається законодавством
	Порушення установлених законодавством строків надання документів на вимогу контролюючих органів
6. Недотримання прийнятих стандартів банківської діяльності, етичних норм та правил поведінки	Порушення вимог внутрішніх документів банку щодо правил поведінки й етичних норм між фахівцями банку
	Порушення вимог внутрішніх документів банку щодо запобігання конфлікту інтересів з іншими банками
	Порушення вимог внутрішніх документів банку щодо обслуговування клієнтів

Джерело [13, с. 316]

Діяльність пов'язана з процесом управління комплаєнс-ризиками називається комплаєнс-контролем. Система комплаєнс-контролю – це комплексна система керування ризиком комплаєнс, що дозволяє ідентифікувати даний вид ризику та здійснювати його систематичний моніторинг, забезпечуючи при цьому безперервну діяльність банку та зменшуючи рівень прояву загроз, які носять нефінансовий характер втрат банку [19, с.154].

Побудова ефективної системи управління комплаєнс-ризиками організації має базуватися на міжнародних стандартах, рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, вимогах українського регулятора і кращих світових практиках [18, с. 153]. Існують такі підходи до побудови системи управління комплаєнс-ризиками:

- сегментарний підхід, при якому виділяються кілька найбільш високо ризикованих сфер і напрямків діяльності організації і проводиться їх глибокий аналіз з присвоєнням рівня комплаєнс-ризиків і отриманням бальної оцінки. Цей підхід дозволяє досить детально опрацювати окремі аспекти діяльності організації, оцінити рівень ризику і скласти програму з мінімізації виявлених комплаєнс-ризиків;

- підхід суцільного аналізу комплаєнс-ризиків по кожному виду продукту / послуги кредитної організації і в розрізі кожного підрозділу кредитної організації;

- комбінований підхід, при якому оцінюються найбільш високоризикові області та продукти / послуги / проекти кредитної організації і поступово відповідно до затвердженої комплаєнс-стратегії здійснюються розширення і поглиблення аналізу і масштабу проведення комплаєнс-експертизи [27, с.121].

Комплаєнс-контроль полягає у визначенні порушень і відхилень від встановлених норм та нормативів за необхідності застосування передбачених фінансових санкцій, а також контроль за відшкодування нанесеної шкоди та виявлення помилок персоналу банку. Побудова системи комплаєнс-контролю поділяється за такими етапами:

- постановка мети і завдань перед системою комплаєнс-контролю;
- окреслення функцій системи комплаєнс-контролю, визначення основних пріоритетів діяльності;
- формування служби комплаєнс-контролю банку та наділення її контрольними функціями, при цьому здійснюється підбір персоналу, реалізується безперервний процес щодо підвищення рівня його кваліфікації;
- розробка внутрішніх регуляторів (стандартів і методик) діяльності служби комплаєнс-контролю банку;
- визначення ролі служби комплаєнс-контролю банку в оцінці різнобічних ризиків.

Дана система включає такі складові: об'єкти і принципи забезпечення комплаєнс-контролю, перелік внутрішньобанківських нормативних документів, що забезпечують реалізацію комплаєнс-контролю та сукупність внутрішніх органів банку, які здійснюють комплаєнс-контроль.

Комплаєнс-принципи являють собою принципи інституційної організації системи комплаєнс-контролю, тобто встановлення відповідальних органів та наділення їх повноваженнями в області комплаєнс-політики. До таких принципів відносяться:

- здійснення і нагляд керівництвом банку за впровадженням політики комплаєнс;
- відповідальність за ефективне управління комплаєнс-ризиком;
- відповідальність за створення і поширення політики комплаєнс;
- відповідальність за створення постійної та ефективної функції комплаєнс;
- незалежність служби комплаєнс в банку;
- забезпечення комплаєнс ресурсами, необхідними для ефективної реалізації її функцій;
- надання службами банку сприяння вищого керівництва в ефективному управлінні комплаєнс-ризиком;
- взаємини із внутрішнім аудитом;

- структура та обов'язки функції комплаєнс повинні відповідати місцевим юридичним і наглядовим вимог;

- аутсорсинг, який передбачає, що деякі завдання функції комплаєнс можуть вирішуватися зовнішніми фахівцями, але під контролем керівника служби комплаєнсу [16, с.244].

Основними перевагами запровадження системи комплаєнс-контролю в банках є: вчасна ідентифікація комплаєнс-ризиків та протидія йому; забезпечення контролю та прозорості взаємодії банку з клієнтами; поява в банківській установі механізму інформування про порушення працівниками законодавчих норм і внутрішніх процедур; швидке та успішне врегулювання конфлікту інтересів; розроблення системи контролю за появою нових нормативних вимог та відповідності їм роботи банку [51, с.585].

Основними органами, які здійснюють комплаєнс-контроль в банках є: спостережна рада банку, правління банку, служба комплаєнс-контролю, інші внутрішні підрозділи банку, на які входять до системи комплаєнс-контролю.

Отже, для управління комплаєнс-ризиками в банку має бути створена служба комплаєнс-контролю, яка б виконувала функції, що наведені в таблиці 1.3.

До кола основних напрямів діяльності служби комплаєнс-контролю банку відносяться:

- 1) діяльність із протидії шахрайству:
  - попередження будь-яких дій, пов'язаних з внутрішнім та зовнішнім шахрайством;
  - протидія легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, а також фінансуванню тероризму;
  - діяльність із протидії конфліктам інтересів: запобігання виникненню конфліктів інтересів у банку, а також сприяння їх урегулюванню;
- 2) діяльність із протидії корупції:
  - мінімізація корупційних ризиків;
  - забезпечення дотримання вимог антикорупційного законодавства;

- формування у працівників банку нетерпимість до корупції;
- 3) моніторинг законодавчих змін:
- відстеження всіх змін в законодавчих нормативних документах;
  - контроль відповідності внутрішньобанківських положень чинному законодавству;
- 4) моніторинг виконання податкового законодавства: перевірка клієнтів банку щодо дотримання ними податкового законодавства;
- 5) діяльність із дотримання політики інформаційної безпеки: унеможливлення витоку інсайдерської інформації та інформації, яка є банківською таємницею [48, с.28].

Таблиця 1.3 – Функції служби комплаєнс-контролю банку

Функція	Зміст функції
Моніторинг законодавчих змін	Відстежувати всі зміни в законодавчих нормативних документах, контролювати відповідність внутрішньобанківських положень чинному законодавству.
Протидія шахрайству	Попереджувати будь-які дії, пов'язані з внутрішнім та зовнішнім шахрайством, протидіяти легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, а також фінансуванню тероризму.
Протидія корупції	Зменшувати корупційні ризики, забезпечувати дотримання вимог антикорупційного законодавства, формувати у працівників банку нетерпимість до корупції.
Моніторинг виконання податкового законодавства	Перевіряти клієнтів банку щодо дотримання ними податкового законодавства.
Протидія конфліктам інтересів	Запобігати виникненню конфліктів інтересів у банку, а також сприяти їх врегулюванню.
Дотримання політики інформаційної безпеки.	Не допускати витоку інсайдерської інформації та інформації, яка є банківською таємницею.
Консультація персоналу банку	Здійснювати консультування підрозділів банку з питань застосування нормативних документів, проводити тренінги для співробітників щодо дотримання політики комплаєнсу.

Джерело [51, с.586]

Серед основних принципів реалізації комплаєнс-контролю виділяють (рисунок А.1 додатку А):

- принцип інвестиційної привабливості бізнесу для акціонерів (бізнес який не несе юридичних ризиків і ризиків втрати ділової репутації та іміджу володіє економічною ефективністю та конкурентоздатністю);

- принцип відповідальності органу, що виконує функції комплаєнс-контролю;
- принцип розподілу на усі точки продажу фінансових послуг (передбачає поширення дії документів комплаєнс-контролю на всі структурні підрозділи банку, які реалізують банківські продукти та надають послуги (фронтфіси));
- принцип системності реалізації (характеризує комплаєнс-контроль, як діяльність, яка охоплює всі етапи впровадження та реалізації бізнес-процесів і здійснюється безперервно);
- принцип законності (полягає у відповідності юридичним нормам, що регулюють сферу банківського бізнесу);
- принцип відповідальності (характеризує дотримання професійних та етичних стандартів);
- принцип безпеки (передбачає формування та використання набутого досвіду кращої практики застосування регулювання процесів та процедур) [19, с.155].

Для організації комплаєнс-контролю банк зобов'язаний мати штатних працівників – комплаєнс-контролерів, які повинні відповідати кваліфікаційним вимогам, що пред'являються до керівників виконавчих органів банку. У функції комплаєнс-контролера входить: «контроль за відповідністю діяльності банку та її співробітників законодавству на фінансових ринках, правилам і стандартам, встановленим внутрішньобанківськими документами; розслідування фактів порушень працівниками банку законодавства і стандартів професійної діяльності, претензій клієнтів та контрагентів з операцій, а також інформування керівництва про виявлені випадки порушень і вжиті заходи» [47, с.90]. Комплаєнс-контролер зобов'язаний: «здійснювати повне документування кожного факту перевірок, оформляти висновки та рекомендації щодо усунення виявлених недоліків і порушень, забезпечувати збереження і повернення отриманих від відповідних підрозділів документів, представляти керівництву банку проведений аналіз з діяльності роботи окремих працівників» [47, с.90].

При виконанні своїх функцій і конкретних обов'язків комплаєнс-контролер наділений певними правами: «одержувати необхідні для проведення перевірки документи, залучати для перевірок інших фахівців; видавати тимчасові приписи про недопущення або припинення дій, результатом яких може стати порушення законодавства про фінансові ринки і стандарти професійної діяльності» [47, с.90].

Отже, для здійснення комплаєнс-контролю є забезпечення незалежності комплаєнс-контролера, а також наявність інформаційних та фінансових ресурсів.

2 Аналітично-нормативні основи комплаєнс-контролю та його впливу на розвиток банківських установ України

2.1 Аналіз стійкості банківського сектору України в умовах підвищення ризиковості його функціонування у 2016-2020 роках

Функціонування банківської системи України відбувається в складному соціально-економічному та правовому середовищі, більшість чинників якого – макроекономічна нестабільність, нераціональна структура промислового комплексу, криза науково-технічної сфери, недосконала податково-бюджетна та монетарна політика, низький рівень платоспроможного попиту – ускладнюють забезпечення стабільного розвитку банківського сектору і підвищення конкурентоспроможності [17]. Фінансова стійкість банківської системи держави першочергово може бути оцінена на основі міжнародного індексу глобальної конкурентоспроможності (WEF), який для України розраховується з 1996 р., до якого включено 141 країна світу. Оцінювання здійснюється за 12 основними компонентами, що формують конкурентоспроможність країни, які визначаються на підставі 114 економічних індикаторів. У 2019 р. Україна посіла 85-е місце в рейтингу серед 141 країни світу, що погіршило позицію країни в рейтингу на дві позиції за рахунок макроекономічної стабільності (-2,0), якості інститутів (-1,6) та динамічності бізнесу (-1,9), опустившись до показника трирічної давнини [3]. За всі роки Україна, беручи участь у рейтингу, не піднімалася вище 68-го місця зі 125 країн у 2005 р. Згідно з оціночними судженнями експертів стосовно базових показників (1-7), прослідкуємо, як змінювалися позиції України в даному рейтингу (таблиця Б.1 додатку Б).

Аналізуючи значення міжнародного індексу глобальної конкурентоспроможності (WEF) за складовою «Фінансовий сектор», за яким Україна з індексом 42,3 займає 136 позицію серед 141 країни, що приймали

участь у рейтингу ванні, можна говорити про складну фінансову ситуацію в банківському секторі України. Так, за глибиною проникнення фінансового сектору в економіку держави Україна займає 97 позицію (з індексом 30), за рівнем фінансування малих та середніх підприємств (МСП) та за ринковою капіталізацією Україна займає 112 позицію (відповідно з індексом 39,2 та 4,0) (рисунок 2.1).

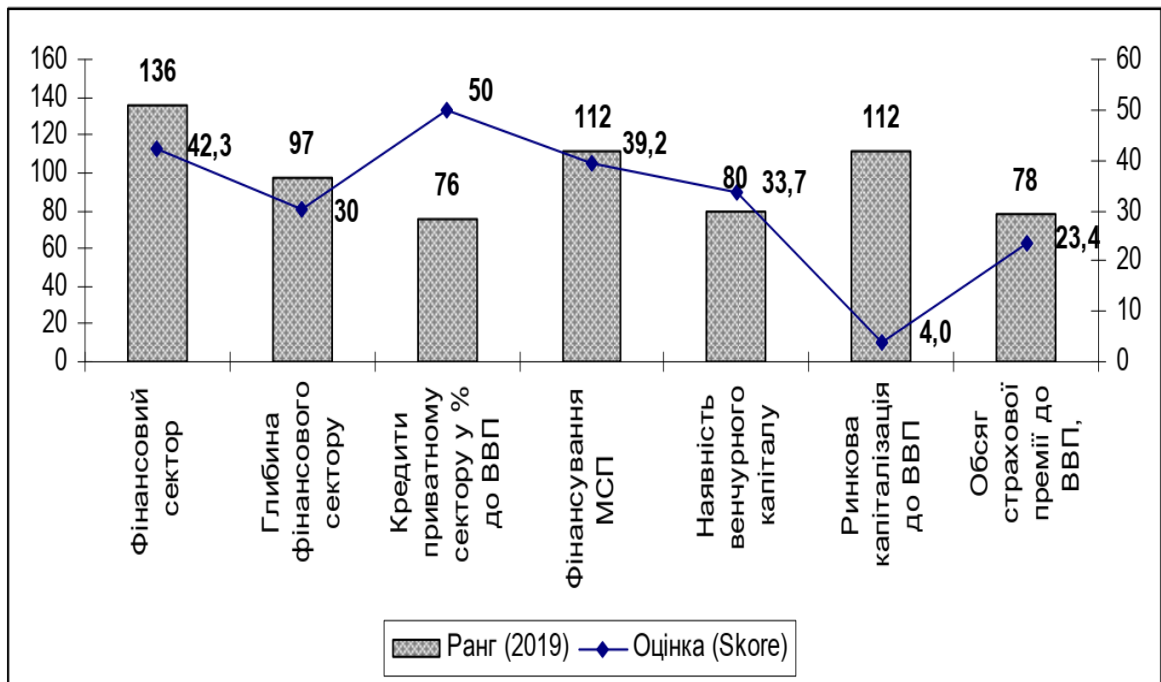

Рисунок 2.1 – Рейтинг WEF для фінансового сектора України (глибина проникнення)

Джерело [17]

Так, як зазначено Карчевою Г.Т. «а складовою «Стабільність фінансового сектору України» у рейтингу WEF Україна займає серед усіх країн – 141 останню позицію (з індексом 57,6), а за надійністю банків Україна займає 131 позицію (з індексом 37,4)» [17] (рисунок 2.2). В останні роки спостерігається певне поліпшення фінансової стабільності банківського сектору України. При цьому, варто відмітити, що за весь період свого функціонування (1991-2020 рр.), найбільший загальний прибуток банків України було отримано у 2019 р., який склав 58,4 млрд грн. Цей рік також відзначається і найвищими показниками рентабельності (ROE = 33,45%; ROA = 4,3%) (таблиця 2.1).

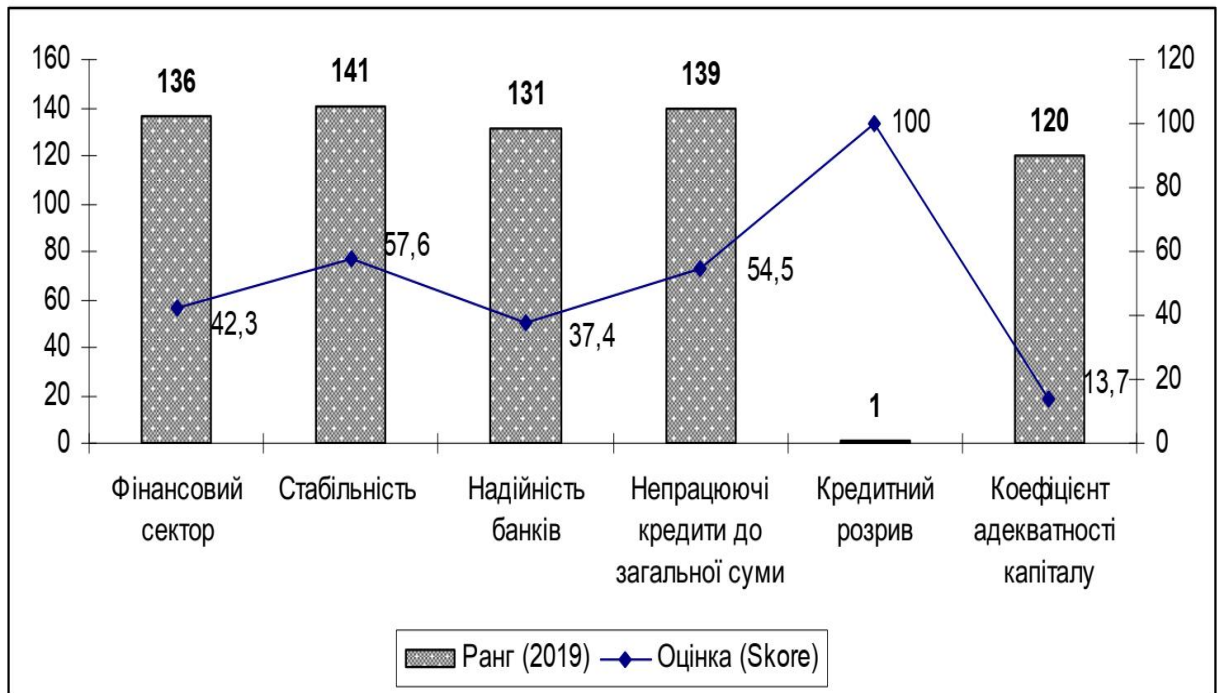

Рисунок 2.2 - Рейтинг WEF за складовою «Стабільність фінансового сектору України»

Джерело [17]

Таблиця 2.1 – Аналіз рентабельності капіталу банківського сектору України за 2016-2020 рр.

У відсотках

Показники	Роки				
	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021
Рентабельність капіталу (ROE)	- 116,7	-15,8	14,7	33,45	19,22
Рентабельність активів (ROA)	-12,6	-1,9	1,7	4,3	2,44
Мультиплікатор капіталу (МК)	9,3	8,2	8,7	7,9	10,53
Маржа прибутку (MP)	-212	-31,7	18,5	43,2	3,84
Доходність активів (DA)	6,0	6,1	9,1	10,1	7,4

Складено автором за даними джерел [4; 14; 33]

Дані таблиці 2.1 свідчать, що за аналізований період найкращі показники рентабельності капіталу та активів банків були в 2019 р. (ROE = 33,45%; ROA = 4,3%). Варто відмітити, що показником ризику, який вимірює частину активів банку, яка фінансується власним капіталом, а не боргом є мультиплікатор капіталу. Декомпозиційний аналіз рентабельності капіталу показав, що високих результатів за цим показником було досягнуто завдяки високій рентабельності активів (2019 р. ROA дорівнює 4,3%; 2020 р. дорівнює 2,44%), високій маржі прибутку (2019 р. МР дорівнює 43,2%; 2020 р. дорівнює 3,84%) та дохідності активів (2019 р. DA дорівнює 10,1%; 2020 р. DA дорівнює 7,4%). Варто зазначити, що висока прибутковість банківського сектору в 2019 році була, першочергово, обумовлена високоприбутковою діяльністю АТ «КБ «ПриватБанк».

Так, у 2019 р. АТ «КБ «ПриватБанк» отримав прибуток у розмірі 32,61 млрд грн [4], що становило 54,7% загальної суми прибутку одержаної загалом по банківській системі України. А також зменшенням резервів на покриття ризиків за активними операціями на 64376 млн грн., або на 11,6% (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка основних показників діяльності банків України за 2018-2020 рр.

Показники	01.01.2019р.	01.01.2020р	01.01.2020р	Відхилення			
				2019р до 2018 р		2020р до 2019 р	
				млн грн	%	млн грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8
АКТИВИ							
Загальні активи	1934709,6	1981594,5	2205914,9	+46884,9	+2,42	+224320,4	+11,32
Резерви банків	567546,8	488296,7	383074,4	-79250,1	-13,96	-105222	-21,55
Чисті активи	1367162,7	1493297,8	1822840,5	+126135,1	+9,23	+329542,7	+22,07
Високоліквідні активи	364425,0	436761,5	524028,9	+72336,5	+19,85	+87267,4	+19,98
Кредити надані клієнтам, в т.ч.	594003,2	562161,5	595881,4	-31841,7	-5,36	+33719,9	+6,0
кредити, що надані юридичним особам	479999,7	419577,5	447262,4	-60422,2	-12,59	+27684,9	+6,60
кредити, що надані фізичним особам	114003,6	142584,0	148619,0	+28580,4	+25,07	+6035	+4,23

Кінець таблиці 2.2

1	2	3	5	6	7	8	9
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	326179,5	395277,7	606155,3	+69098,2	+21,18	+210877,6	+53,35
ПАСИВИ							
Власний капітал	145741,2	199920,6	209459,6	+54179,4	+37,18	+9539,0	+4,77
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	1221421,5	1293377,2	1613380,9	+71955,7	+5,89	+320003,7	+24,74
Кошти клієнтів	963044,8	1097080,8	1377386,3	+134036	+13,92	+280305,5	+25,55
Кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	430778,9	525041,7	681195,1	+94262,8	+21,88	+156153,4	+29,74
Кошти фізичних осіб	509853,2	552115,4	681892,1	+42262,2	+8,29	+129776,7	+23,51
Боргові цінні папери, емітовані банком	501,3	439,6	509,0	-61,7	-12,31	+69,4	+15,79

Складено автором за даними джерела [4]

За даними таблиці 2.2. можна зробити висновок про те, що за 2018-2020 рр. банківська система України здійснила нарощування загальних активів на суму 271205,3 млн грн або на 14,02% (у 2019 р. порівняно із 2018 р. загальні активи збільшились на 46884,9 млн грн (на 2,42%), а у 2020 р. порівняно із 2019 р. вони зросли на 224320,4 млн грн (на 11,32%)). При цьому, резерви банків мали тенденцію до зменшення. Так, у 2019 р. порівняно із 2018 р. резерви банків України зменшились на 79250,1 млн грн (на 13,96%), а у 2020 р. порівняно із 2019 р. вони зменшились на 105222 млн грн (на 21,55%).

Надання банками кредитів характеризується мінливістю тенденції його здійснення: у 2019 р. порівняно із 2018 р. загальна сума наданих кредитів банками України зменшились на 31841,7 млн грн (на 5,36%), а у 2020 р. порівняно із 2019 р. надані кредити зросли на 33719,9 млн грн (на 6,0%). Значний вплив на зростання обсягу наданих кредитів мало зростання попиту на кредитні ресурси як з боку юридичних, так і фізичних осіб.

Позитивним моментом щодо забезпечення фінансової стійкості банківської системи України є нарощування капіталу банками. Так, у 2019 р. порівняно із 2018 р. капітал банків зріс на 54179,4 млн грн (на 37,18%), а у 2020

р. порівняно із 2019 р. вони зросли на 9539,0 млн грн (на 4,77%). Водночас, спостерігається тенденція зростання довіри до вітчизняних банків, яка відображається зростанням кошти клієнтів, які за 2018-2020 рр. зросли на 414341,5 млн грн (на 43,02%). Переважну частку у цих коштах становлять кошти фізичних осіб (у 2018 р. вона становила 52,94%; у 2019 – 50,33% і у 2020 р. – 49,51%), які у 2020 р. зросли на 172038,9 млн грн (33,74на %) порівняно із 2018 р.

Про певну фінансову стабільність і зниження ризиків в діяльності банків у 2018-2020 рр. свідчить і рівень волатильності фінансового результату, який було одержано по банківській системі України (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка стабільності фінансового результату банків України за 2016-2020 рр.

Роки	Середній прибуток/збиток, млн грн	Волатильність фінансового результату, %
2016	-119039,0	34,53
2017	-93057,3	72,09
2018	-4445,9	484,17
2019	37718,1	54,72
2020	49041,4	19,0

Розраховано автором за даними джерела [4]

Дані таблиці 2.3 дають змогу через волатильність загального фінансового результату функціонування банківської системи України синтетично охарактеризувати ризик, який банки приймали на себе для досягнення відповідних значень прибутку чи збитку у 2016-2020 рр. Так, що меншою була волатильність фінансового результату, тим меншим був ризик функціонування банків загалом по вітчизняній банківській системі. У 2020 році квадратичний коефіцієнт варіації знаходився в допустимих межах і склав 19,0% (у 2018 р. – 484,17%, що є вкрай ризиковим). Отже, найменшим ризиком функціонування банківської системи щодо отримання фінансових результатів відзначається 2020 р.

Динаміка індикаторів фінансової стійкості банків, яка представлена в таблиці 2.4, свідчить про те, що системні ризики для фінансової стабільності банківської системи перебувають на одному з найвищих в історії рівнів.

Таблиця 2.4 – Основні індикатори фінансової стійкості банківської системи України за період 2016-2020 рр.

Показник	01.01.2016р.	01.01.2017р.	01.01.2018р.	01.01.2019р.	01.01.2020р.	01.01.2021р.
Регулятивний капітал	129816,9	109653,6	115817,6	126116,7	150313,8	182283,6
Співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів	12,31	12,69	16,10	16,18	19,7	21,98
Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів та капіталу	129,02	89,37	70,18	60,20	25,28	21,91
Співвідношення недіючих кредитів та сукупних валових кредитів	28,03	30,47	54,54	52,85	48,36	41,0
Співвідношення процентної маржі та валового доходу	39,00	45,94	50,20	52,02	47,36	45,0
Співвідношення непроцентних витрат і валового доходу	54,40	60,91	76,14	61,92	55,58	60,79
Співвідношення ліквідних активів та сукупних активів	33,00	48,53	53,94	51,14	72,28	69,10
Співвідношення ліквідних активів та короткострокових зобов'язань	92,87	92,09	98,37	93,52	91,04	86,82

Розраховано автором за даними джерел [14; 15]

Це підтверджують високі значення показника співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів та капіталу. Так, зростання показника у 2018

р. до 60,2% відображає погіршення якості активів банків і, як наслідок, визнання центробанком значної кількості банків неплатоспроможними. Показник співвідношення недіючих кредитів та сукупних валових кредитів також мав тенденцію до зростання, а станом 1 січня 2019 р. складав 52,85%. Причинами, що привели до появи проблемних активів у банківській системі, є девальвація гривні, яка привела до номінального перерахунку проблемних кредитів та реального зниження фінансового стану позичальників; анексія Криму та заборона діяльності банків на території Криму та АТО. «За недостатніх ресурсів іноземної валюти зростання їх активності в сегменті валютного кредитування збільшує у банків небезпеку збитків, пов'язаних з коливаннями валютного курсу» [58, с.157]. Однак, починаючи з 2019 р. спостерігається значне покращення ситуації за недіючими кредитами (показник співвідношення недіючих кредитів та сукупних валових кредитів у 2020 р. знизився до 21,91%; показник співвідношення недіючих кредитів та сукупних валових кредитів знизився до 41,0%).

Для підтвердження факту наявності системних ризиків банківської системи країни, фахівцями Світового банку та Міжнародного валютного фонду використовується такий показник, як Z-score – «індикатор стійкості банківської системи, що розраховується на основі співвідношення збитків банківської системи внаслідок внутрішніх або зовнішніх шоків та капіталу банків» [58, с.159].

Динаміка Z-score по банківській системі України за 2008-2018 рр. представлена на рисунку 2.3. Наведені дані візуально демонструють тривалість та кризових явищ у банківській системі України. Як докризовий можна визначити період до 01.01.2008 р., коли значення показника було максимальним і дорівнювало 0,9. За 2009 р. відбулось розгортання кризових явищ настільки інтенсивного характеру, що значення показника Z-score знизилось до -2,3 о.д. Починаючи з 2010 р., розпочалось поступове відновлення банківської системи як під впливом ряду зовнішніх сприятливих факторів, так і внутрішнього очищення, в результаті чого станом на 01.01.2013 р. показник

набув позитивного значення та склав 0,3. Це значення було нижче докризового, але, водночас, демонструвало позитивні тенденції післякризового відновлення. У 2013 р. банківська система України, що лише частково пододала наслідки банківської кризи, зазнала значних зовнішніх шоків, що призвело до значного зниження значення показника Z-score до -6.8 станом на 01.01.2017 року.

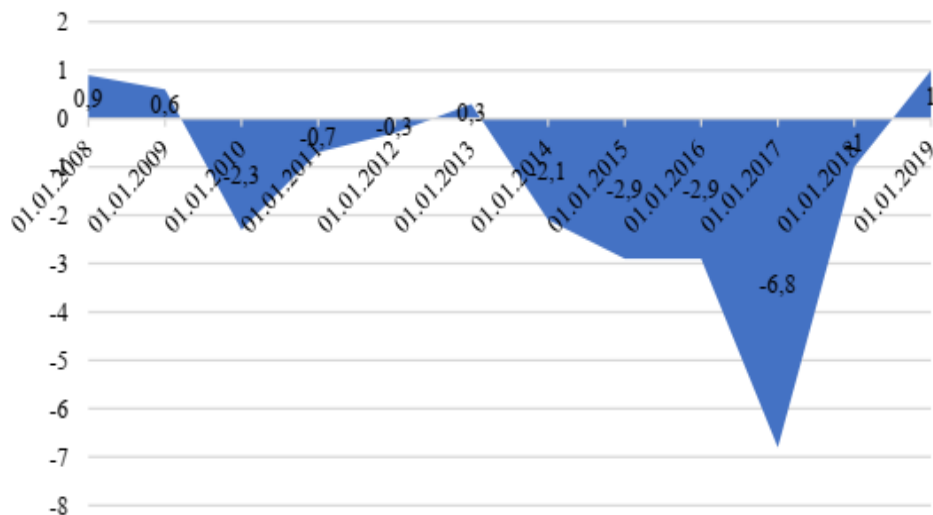

Рисунок 2.3 – Динаміка показника Z-score по банківській системі України за 2008-2019 рр.

Джерело [58, с.160]

Наведені дані щодо динаміки цього показника підтверджують висновки щодо наявності системних ризиків в банках України. Не зважаючи на низький рівень фінансової стійкості результати опитування учасників фінансового сектору засвідчують високий рівень довіри, банки та небанківські фінансові установи вважають стан фінансового сектору задовільним. До найбільших факторів ризику учасники фінансового сектору віднесли [58, с.159-160; 29]:

- корупцію, діяльність правоохоронних органів та судової системи;
- політичну та соціальну ситуацію в Україні;
- стан співпраці з міжнародними фінансовими організаціями;
- стан захисту прав кредиторів та інвесторів;
- шахрайство та кібернетичні загрози;

- динаміку світових цін на сировинні товари;
- доступ до фондування;
- війну з Росією (військові дії на сході України);
- динаміку припливу іноземного капіталу (в т. ч. прямих інвестицій) в Україну;
- якість законодавства та податкової системи;
- якість людського капіталу в фінансовому секторі;
- динаміку та волатильність обмінного курсу;
- вартість активів та якість застави;
- державну економічну політику (монетарна, фіскальна тощо);
- конкуренцію на ринку фінансових послуг;
- можливість банкрутства та/чи суттєвих фінансових труднощів фінансових;
- рівень економічної активності;
- поточну та очікувану інфляція;
- рівень і динаміку цін на нерухомість.

Ефективність банківської діяльності має не тільки вирішувати проблему «прибуток-ризик», а відповідно до системно-синергетичного підходу, який виступає інтеграційною парадигмою існуючих підходів до ефективності, ефективність діяльності банків – це багатоконпонентна, багатоаспектна, багатовимірна системна характеристика, що залежить від багатьох чинників і є результативним показником виконання функцій та досягнення поставлених цілей і завдань розвитку банків за умови забезпечення фінансової стабільності, що ґрунтується на дотриманні фінансової стійкості та динамічної рівноваги, досягненні мультиплікативних та синергетичних ефектів [17].

За такого підходу для підвищення ефективності та стабільності банків актуальною є зміна бізнес-моделі. Роздрібний банківський бізнес перестає бути пріоритетним через насиченість ринку і зниження темпів його зростання, зниження рентабельності.

2.2 Напрями діяльності, фінансово-майнове забезпечення та нормативно-правові засади комплаєнс-контролю АТ «Акцент-Банк» у 2018-2020 роках

Акціонерне товариство «Акцент-Банк» розпочало свою діяльність 30.10.1992 р. під назвою «Київський приватний банк» у місті Києві, який було перетворено у «Український кредитний банк». В березні 2007 р. був проведений ребрендінг, в результаті якого з'явився інноваційний та динамічний банк – Акціонерне товариство «Акцент-Банк» (скорочена назва АТ «А-БАНК»), який було створено з метою комплексного обслуговування юридичних і фізичних осіб незалежно від державної належності та форм власності, в т.ч. акумулювання та ефективного використання майна, коштів, об'єктів інтелектуальної власності, ноу-хау, підвищення якості банківських послуг та збільшення їх обсягів.

Місією АТ «А-БАНК» визначено допомогу у пошуку правильних фінансових рішень клієнтам, через зручне обслуговування та корисні сервіси (рисунок В.1 додатку В). Генеральною ціллю АТ «А-БАНК» є 1 млн активних клієнтів, тобто активний клієнт клієнтів з активним додатком АБанк24 і активною карткою банку (операція по картці була здійснена за останні 30 днів). При цьому, 2021 р. 521 тис. активних клієнтів; 2023 р. 1 млн активних клієнтів [53]. Цінностями АТ «А-БАНК» є:

- клієнти (банк цінує своїх клієнтів, пропонуючи їм послуги і продукти, що відповідають їхнім потребам, задаючи нові стандарти якості обслуговування;
- співробітники, банк дбає про своїх співробітників, створює умови для повної реалізації їх потенціалу, можливостей професійного зростання і розвитку, підтримуючи чесність, відкритість, ввічливість і позитив в спілкуванні, творчість, ініціативність, креативність і лідерство;
- технологічність, банк постійно розвивається, створює інноваційне середовище і пропонує найбільш технологічні рішення;

- якість, банк забезпечує високу якість у всьому, що він робить, створюючи нові стандарти якості продуктів та обслуговування клієнтів.

АТ «А-БАНК» має право надавати банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), а також здійснювати іншу діяльність, визначену чинним законодавством України чинним законодавством України, як у національній, так і в іноземній валюті. Здійснювати банківську діяльність АТ «А-БАНК» має право на підставі банківської ліцензії НБУ №16 від 26.10.2011 р. через надання банківських послуг. До банківських послуг належать [52]:

- залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах;
- розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Крім розміщення залучених у вклади (депозити) коштів, банк здійснює й кредитні операції, що включають операції на ринку цінних паперів від свого імені; надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг); лізинг.

АТ «А-БАНК» має право надавати своїм клієнтам (крім банків) фінансові послуги, перелік яких встановлюється НБУ. Крім надання фінансових послуг, банк має право здійснювати також діяльність щодо [34]:

- інвестицій;
- випуску власних цінних паперів;
- випуску, розповсюдження та проведення лотерей;
- зберігання цінностей або надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа;

- інкасації коштів та перевезення валютних цінностей;
- ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (крім власних акцій);
- надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг.

Банк також отримав генеральну ліцензію НБУ №16 від 26.10.2011 р. на здійснення валютних операцій відповідно до якої має право здійснювати [34]:

- неторговельні операції з валютними цінностями;
- операції з готівкою іноземною валютою та чеками (купівля, продаж, обмін, прийняття на інкасо), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків;
- операції з готівковою іноземною валютою (купівля, продаж, обмін), що здійснюються в пунктах обміну іноземної валюти, які працюють на підставі укладених банками агентських договорів з юридичними особами - резидентами;
- ведення рахунків клієнтів (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України;
- ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті;
- ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України;
- відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- відкриття кореспондентських рахунків в банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;
- залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України;
- залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;
- торгівля іноземною валютою на валютному ринку України (за винятком операцій з готівковою іноземною валютою та чеками, що здійснюється в касах і пунктах обміну іноземної валюти банків і агентів);

- торгівля іноземною валютою на міжнародних ринках;
- валютні операції на валютному ринку України.

Статутний капітал АТ «А-БАНК», який сформовано за рахунок власних коштів акціонерів (учасників) банку, становить 1054704 тис. грн, який поділений на 25112000 штук простих іменних акцій, номінальною вартістю 42,0 грн кожна [52]. Структура власності АТ «А-БАНК» на 01.01.2021 р. представлена в додатку Г.

АТ «А-БАНК» є учасником міжнародних платіжних систем VISA та Mastercard. З 1999 року банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

23.11.2021 р. Рейтингове агентство – «Кредит-Рейтинг» присвоїло АТ «А-БАНК» такі рейтинги [34]:

- кредитний рейтинг - uaAA - (Прогноз - стабільний);
- рейтинг депозитів – «4» (висока надійність).

АТ «А-БАНК» здійснює свою діяльність спільно з контрагентами різних секторів економіки: банківськими та небанківськими установами, суб'єктами господарювання (різних форм власності) та фізичними особами. Для забезпечення якісного обслуговування клієнтів, оперативного проведення операцій за дорученням клієнтів банком встановлені кореспондентські відносини з більше ніж 100 найбільшими українськими та іноземними банками, через які проводиться обслуговування клієнтів банку, як резидентів, так і нерезидентів.

А-банк входить до групи «великих» банків за класифікацією НБУ, займає високі і стабільні позиції в банківській системі України. Банк має розгалужену регіональну мережу, що охоплює всі регіони України. Про позитивні тенденції щодо діяльності АТ «А-БАНК» свідчать отримані банком фінансові результати (таблиця 2.5 складена за даними додатку Д).

Дані таблиці 2.5 свідчать про те, що протягом 2018-2020 рр. банк успішно здійснював свою діяльність, яка результувалась значними показниками прибутку (у 2018 р. він становив 547632 тис. грн; у 2019 р. – 254801 тис. грн; у

2020 р. – 299738 тис. грн). При цьому зазначимо, що за аналізований період загальна сума доходів банку щороку зростала (у 2019 р. порівняно із 2018 р. доходи зросли на 1799758 тис. грн (на 3220,35%), а у 2020 р. порівняно із 2019 р. вони зросли на 430147 тис. грн (на 23,18%).

Таблиця 2.5 - Динаміка фінансових результатів АТ «А-БАНК» за 2018-2020 роки

Показник	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення 2020 року (+,-) у тис. грн від:		Відносне відхилення (приріст/зменшення) 2020 року (+,-) у % від:	
				2018 року	2019 року	2018 року	2019 року
Процентні доходи	1650666	2026444	2632198	+375778	+605754	+22,77	+29,89
Процентні витрати	449331	583259	810743	+133928	+227484	+29,81	+39,0
Чистий процентний дохід	1201335	1443185	1821455	+241850	+378270	+20,13	+26,21
Комісійний дохід	262552	418839	532818	+156287	+113979	+59,53	+27,21
Комісійні витрати	77547	132436	186020	+54889	+53584	+70,78	+40,46
Чистий комісійний дохід	185005	286403	346797	+101398	+60394	+54,81	+21,09
Торговий результат	27893	36063	41871	+8170	+5808	+29,29	+16,11
Інші операційні доходи	45321	41606	28989	-3715	-12617	-8,20	-30,32
Інші доходи	0	48388	46680	+48388	-1708	+100,0	-3,53
Всього доходів	55887	1855645	2285792	+1799758	+430147	+3220,35	+23,18
Відрахування до резервів	82218	632321	740259	+550103	+107938	+669,08	+17,07
Адміністративні та інші операційні витрати	777368	911113	1177474	+133745	+266361	+17,20	+29,23
Всього витрат	859586	1543434	1917733	+683848	+374299	+79,56	+24,25
Прибуток/(збиток) до оподаткування	655854	312211	368059	-343643	+55848	-52,40	+17,89
Витрати на податок на прибуток	108222	57410	68321	-50812	+10911	-46,95	+19,01
Прибуток/(збиток) після оподаткування	547632	254801	299738	-292831	+44937	-53,47	+17,64

Позитивний вплив на зростання доходів банку спричинило зростання і процентного та комісійного доходу, а також і торговельного результату. Так, у

2020 р. процентний дохід зріс порівняно із 2018 р. на 375778 тис. грн (на 22,77%), порівняно із 2019 р. – на 605754 тис. грн (на 29,89%). Що ж стосується комісійного доходу, то його зростання у 2020 р. порівняно із 2018 р. становило 156287 тис. грн (59,53%), а порівняно із 2019 р. він зріс на 113979 тис. грн (на 27,21%). Зростання торговельного результату банку у 2020 р. порівняно з 2018 р. становило 8170 тис. грн (29,29%), а порівняно з 2019 р. воно склало 5808 тис. грн (16,11%).

Аналіз динаміки витрат АТ «А-БАНК» дає змогу відмітити, що у 2018-2020 рр. відбулося зростання витрат банку, яке становило у 2020 р. порівняно з 2018 р. 683848 тис. грн (79,56%), а порівняно із 2019 р. зростання склало 374299 тис. грн (24,25%). При цьому, процентні витрати у 2020 р. порівняно із 2018 р. зросли на 133928 тис. грн (на 29,81%), порівняно з 2019 р. на 227484 тис. грн (на 39,0%). Крім того у 2020 р. відбулося зростання комісійних витрат порівняно із 2018 р. на 54889 тис. грн (70,78%), порівняно з 2019 р. на 53584 тис. грн (40,46%).

Дані таблиці 2.5 свідчать, що діяльність АТ «А-БАНК» є прибутковою у період з 2018 р. по 2020 р. Варто відзначити, що діяльність АТ «А-БАНК» характеризується різними показниками прибутковості: рентабельністю активів, рентабельністю капіталу, чистою процентною маржею. Динаміка показників прибутковості діяльності АТ «А-БАНК» за 2018-2020 рр. представлена в таблиці 2.6, яка складена за даними додатку Д.

У 2020 р. значення показників рентабельності активів і капіталу АТ «А-БАНК» мали тенденцію до зменшення, що свідчить про спад ефективності активних операцій, які здійснюються банком. Так, за роки, які аналізуються, рентабельність капіталу зменшилась на 8,04 пунктів (на 71,23%), рентабельність активів скоротилась на 36,08 пунктів (на 59,77%), чиста процентна маржа скоротилась на 29,13 пункти (на 63,9%). Така ситуація відбувається через стрімкіше зростання обсягів капіталу банку, його активів порівняно із зростанням прибутку банку та його чистого процентного доходу.

Діяльність АТ «А-БАНК» здійснюється через ефективне формування ресурсної бази, яка включає як власні кошти банку, так і залучені та запозичені кошти.

Таблиця 2.6 – Динаміка показників прибутковості діяльності АТ «А-БАНК» за 2018-2020 роки

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення 2020 року (+,-) у тис. грн від:		Відхилення 2020 року (+,-) у % від:	
				2018 року	2019 року	2018 року	2019 року
Прибуток після оподаткування, тис.грн	547632	254801	299738	-292831	+44937	-53,47	+17,64
Чистий процентний дохід, тис. грн	1201335	1443185	1821455	+241850	+378270	+20,13	+26,21
Чисті активи, тис. грн	4849255	6432934	9225889	+1583679	+2792955	+32,66	+43,42
Капітал, тис. грн	907344	921021	1234595	+13677	+313574	+1,51	+34,05
Рентабельність активів,%	11,29	3,96	3,25	-7,33223	-0,712	-64,93	-17,98
Рентабельність капіталу,%	60,36	27,67	24,28	-32,6904	-3,38681	-54,16	-12,24
Чиста процентна маржа,%	45,59	17,66	16,46	-27,9298	-1,1995	-61,27	-6,79

Саме залучені та запозичені кошти банку формують його зобов'язання, аналіз динаміки яких за 2018-2020 рр. представлено в таблиці 2.7, що складена за даними додатку Е.

Структура зобов'язань АТ «А-БАНК» демонструє, що найбільшу частку в них займають кошти клієнтів (у 2018 р. вони займали 93,18%, у 2019 р. – 93,76%, у 2020 р. – 94,96%). Кошти клієнтів банку переважно сформовані за рахунок вкладень фізичних осіб, які у 2018 р. становили 78,25% всіх зобов'язань, у 2019 р. – 81,42%, у 2020 р. – 79,39%). При цьому їх величина з року в рік зростала на 3259751 тис. грн (на 105,68%), що свідчать про зростання

довіри домогосподарств до АТ «А-БАНК». І саме коштів клієнтів АТ «А-Банк» виступають основним джерелом формування фінансових ресурсної банку.

Діяльності будь-якого банку першочергово забезпечується власним його капіталом. Саме власні кошти АТ «А-БАНК» забезпечують його фінансову стійкість та надають можливості його соціально-економічного розвитку.

Таблиця 2.7 – Аналіз обсягу і структури зобов'язань АТ «А-БАНК» за 2018-2020 роки

Показник	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	Частка в зобов'язаннях, %			Відхилення 2020року (+,-) у % від:	
				2018 рік, %	2019 рік, %	2020 рік, %	2018р.	2019р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кошти банків	1	11143	49766	0,00	0,20	0,62	+1114200,0	+346,61
Кошти клієнтів, в т.ч.	3672974	5167804	7588332	93,18	93,76	94,96	+40,70	+46,84
суб'єктів господарювання і небанківських фін. установ	588574	680191	1244181	14,93	12,34	15,57	+15,57	+82,92
фізичних осіб	3084400	4487613	6344151	78,25	81,42	79,39	+45,49	+41,37
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	58440	0	33345	1,48	0	0,42	-100,0	+100,0
Відстрочені податкові зобов'язання	5211	6781	11011	0,13	0,12	0,14	+30,13	+62,38
Резерви за зобов'язаннями	15701	13405	17265	0,40	0,24	0,22	-14,62	+28,80
Інші фінансові зобов'язання	127450	173319	124434	3,23	3,14	1,56	+35,99	-28,21
Інші зобов'язання	62134	139461	167141	1,58	2,53	2,09	+124,45	+19,85
Усього зобов'язань	3941911	5511914	7991294	100,0	100,0	100,0	+39,83	+44,98

Аналіз динаміки величини та структури капіталу АТ «А-БАНК» за 2018-2020 роки представлено в таблиці 2.8, яка складена за даними додатку Ж.

За даними таблиці 2.8 видно, що капітал банку мав позитивну тенденцію до зростання. Так, у 2020 р. капітал АТ «А-БАНК» зріс порівняно із 2018 р. на

13677 тис. грн (на 1,51%), порівняно з 2019 р. він зріс на 313574 тис. грн (на 34,05%). При цьому, позитивну тенденцію до зростання мав і статутний капітал банку. Так, у 2020 р. порівняно із 2018 р. статутний капітал банку зріс 455281 тис. грн (на 140,87%).

Таблиця 2.8 – Аналіз обсягу та структури капіталу АТ «А-БАНК» за 2018-2020 роки

Показник	2018 рік, тис.грн	2019 рік, тис.грн	2020 рік, тис.грн	Частка в капіталі, %			Відхилення 2020року (+,-) у % від:	
				2018 рік, %	2019 рік, %	2020 рік, %	2018р.	2018р.
Статутний капітал	323191	502240	778472	35,62	54,53	63,05	+55,40	+55,0
Емісійні різниці	41	41	41	0	0	0	0	0
Резервні та інші фонди банку	64140	91522	104328	7,07	9,94	8,45	+42,69	+13,99
Резерви переоцінки	25513	35057	48384	2,81	3,81	3,92	+37,41	+38,02
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	494459	292162	303371	54,50	31,72	24,57	-40,91	+3,84
Усього власного капіталу	907344	921021	1234595	100,0	100,0	100,0	+1,51	+34,05

Емісійні різниці банку залишаються протягом аналізованого періоду незмінними на рівні 41 млн грн. Відзначається позитивною ситуація щодо наявності у АТ «А-БАНК» нерозподіленого прибутку, який за останній рік зріс на 11209 тис. грн (на 3,84%). Абсолютна сума нерозподіленого прибутку є узагальнюючим показником, який характеризує обсяг власних фінансових ресурсів банку, які забезпечують його ліквідність та платоспроможність.

Функціонування банківської установи, в т.ч. АТ «А-БАНК», та здійснення нею банківських операцій забезпечується відповідним обсягом та складом активів. Аналіз динаміки обсягу та структури активів АТ «А-БАНК» за 2018-2020 рр. представлено в таблиці 2.9, що складена за даними додатку К.

Таблиця 2.9 – Аналіз динаміки обсягу та структури активів АТ «А-БАНК» за 2018-2020 роки

Показник	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	Частка в активах, %			Відхилення 2020р. (+,-) у % від:	
				2018 рік, %	2019 рік, %	2020 рік, %	2018р.	2019р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	181693	231270	344573	3,14	2,82	3,17	+27,29	+48,99
Кошти в інших банках	450716	474017	407540	7,79	5,78	3,75	+5,17	-14,02
Кредити та заборгованість клієнтів, усього	3473991	4868112	7190533	60,03	59,34	66,10	+40,13	47,71
юридичних осіб	122289	311194	1025988	2,11	3,79	9,43	+154,47	+229,69
фізичних осіб	3351702	4556917	6164546	57,91	55,55	56,67	+35,96	+35,28
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	28638	38881	55433	0,49	0,47	0,51	+35,77	+42,57
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	421484	270382	585166	7,28	3,30	5,38	-35,85	+116,42
Інвестиційна нерухомість	0	0	9765	0	0	0,09	+100,0	+100,0
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	0	96	0	0	0	0	+100,0	-100,0
Основні засоби та нематеріальні активи	154120	236713	413732	2,66	2,89	3,80	+53,59	+74,78
Інші фінансові активи	92472	171527	156476	1,60	2,09	1,44	+85,49	-8,77
Інші активи	46141	141936	62671	0,80	1,73	0,58	+207,61	-55,85
Чисті активи	4849255	6432934	9225889	83,79	78,42	84,81	+32,66	+43,42
Всього резервів	938164	1770304	1652934	16,21	21,58	15,19	+88,70	-6,63
Усього активів	5787419	8203238	10878823	100,00	100,00	100,00	+41,74	+32,62

Дані таблиці 2.9 свідчать про, що загальна сума активів АТ «А-БАНК» у 2020 р. порівняно із 2018 р. зросла на 2415819 тис. грн (на 41,74%), а порівняно із 2019 р. вона зросла на 2675585 тис. грн (на 32,62%).

Переважну частку у структурі активів АТ «А-БАНК» займають кредити та заборгованість клієнтів. Так у 2018 р. кредити та заборгованість клієнтів займали у загальних активах банку 60,03%, у 2019 р. – 59,34%, а у 2020 р. – 66,10%.

У самих кредитах і заборгованості клієнтів переважають саме кредити видані фізичним особам (частка у 2018 р. становила 57,91%; у 2019 р. – 55,55%; у 2020 р. – 56,67%), величина яких за аналізований період 2812844 тис. грн (на 83,92%).

При цьому, в АТ «А-БАНК» в наявності є ліквідні активи, які забезпечують платоспроможність та ліквідність банку. Так, грошові кошти та їх еквіваленти в банку зросли за 2018-2020 рр. на 162880 тис. грн (на 89,65%). Однак, кошти АТ «А-БАНК» в інших банках мали тенденцію до зменшення. Так, у 2020 р. порівняно із 2018 р. вони зменшились на 43176 тис. грн (на 9,58%). Така тенденція характеризує скорочення додаткових надходжень банку від здійснених ним вкладів в інші фінансові установи.

Отже, з метою забезпечення фінансової стійкості банку особливу увагу його менеджерам варто приділяти проблемам забезпечення ліквідності його активів та ефективному управлінню пасивами, оскільки фінансову стійкість можна розглядати як функцію ліквідності та прибутковості, що базується на збалансованій структурі активів та пасивів. Також великого значення набуває забезпечення довіри суспільства як до банківської системи, так і до АТ «А-БАНК», оскільки рівень довіри впливає на комерційну стійкість окремих банків.

3 Дослідження особливостей системи комплаєнс-контролю в АТ «А-БАНК» та визначення напрямів її удосконалення

Комплаєнс-контроль в комерційному банку, який направлений на забезпечення та реалізацію корпоративних цінностей та принципів банку, функціонує у тісній взаємодії з такими системами банку, як система корпоративного управління та система ризик-менеджменту. Так, відповідно до постанови правління НБУ № 64 від 11.06.2018 р. «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», вітчизняні банківські установи, згідно до затвердженого графіку, були зобов'язані до 15.09.2020 р. розробити та запровадити внутрішньобанківські документи з питань управління ризиками. Так, вони мали здійснити:

- створення підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс);
- розроблення, затвердження та впровадження культури управління ризиками (кодекс поведінки (етики), політика запобігання конфліктам інтересів тощо);
- розроблення, затвердження та запровадження внутрішньобанківських документів щодо управління ризиками (кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик банківської книги, ринкові ризики, операційний ризик, комплаєнс-ризик).

Зазначимо, що чіткої регламентації управління комплаєнс-ризиками в банківському законодавстві України не розроблено і до сьогодні. Тому банківські установи самостійно приймають відповідні рішення щодо запровадження внутрішньої системи комплаєнс-контролю. При цьому, підходи до формування системи комплаєнс-контролю у банків є різними. Враховуючи це, з метою розгляду особливостей системи комплаєнс, в т.ч. і комплаєнс-контролю в АТ «А-БАНК», доцільним є проведення порівняльного аналізу системи комплаєнс-контролю провідних банківських установ України. Нами

були вибрані банки з груп, які виділені НБУ, а саме: АБ «УКРГАЗБАНК» (банк з державною часткою); АТ «УКРСИББАНК» (банк іноземної банківської групи); АТ «АКЦЕНТ-БАНК» (банк приватним капіталом).

Першочергового аналізу потребує висвітлення структури та положень комплаєнсу, які визначені в банках, які нами аналізуються, на їх офіційних сайтах (АБ «УКРГАЗБАНК» - [35]; АТ «УКРСИББАНК» - [36]; АТ «АКЦЕНТ-БАНК» - [34]).

Так, на сайті АБ «УКРГАЗБАНК» в закладці «Про банк» виділено розділ «Комплаєнс» (Додаток Л), в якому зазначено, що АБ «УКРГАЗБАНК» високо цінує репутацію надійної та прозорої фінансової установи, яка протягом всієї своєї діяльності демонструє чітке виконання вимог чинного законодавства та внутрішніх документів банку, дотримання ринкових стандартів, відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк, а також основних морально - етичних правил ведення бізнесу [35]. З цією метою в банку створений департамент комплаєнс, основними функціональними обов'язками якого передбачений контроль за дотриманням банком вимог чинного законодавства, внутрішніх процедур, правил і політик, запроваджених в банку і основних морально-етичних принципів ведення бізнесу. На сайті АБ «УКРГАЗБАНК» розділ «Комплаєнс» деталізовано такими вкладками, як:

1) Кодекс поведінки (етики) АБ «УКРГАЗБАНК», яким встановлені загальнообов'язкові норми поведінки, що поширюються не тільки на працівників банку, але й на взаємодію з партнерами, клієнтами, постачальниками, державними органами. Зазначені норми зафіксовані у Кодексі поведінки (етики) АБ «УКРГАЗБАНК», та спрямовані на виховання і підтримку корпоративної етики, ділових принципів та цінностей, норм поведінки працівників банку. Банк докладает максимум зусиль для прозорості та відповідальної діяльності у всіх галузях економіки на різних етапах розвитку. Тому АБ «УКРГАЗБАНК» ретельно оцінює та контролює усі проекти за суворими критеріями для забезпечення відповідності законодавству України та найкращим практикам з використання ресурсів;

2) корпоративні цінності АБ «УКРГАЗБАНК», до яких віднесено:

- професіоналізм. Операційна стабільність та досягнення цілей банку забезпечуються за рахунок досвіду та професіоналізму керівників/працівників банку, які постійно розвиваються через набуття нового досвіду та навчання;

- надійність та відповідальність. Керівники/працівники банку беруть на себе взаємну відповідальність за високу якість кінцевого результату роботи, що забезпечує надійність роботи банку перед клієнтами, партнерами та акціонерами;

- повага та етичність. Взаємна повага та слідування високим нормам етичності є правилами, які не порушуються, як в середині банку, так і при взаємодії із клієнтами, партнерами та акціонерами банку;

- екологічний підхід. Банк запроваджує екологічні підходи у внутрішні процеси, пропонує партнерам та клієнтам нові інноваційні банківські продукти, які направлені на підвищення енергоефективності та збереження навколишнього середовища, що сприяє сталому розвитку України;

- співпраця і взаємодія. Керівники/працівники банку досягають більше, завдяки якісній співпраці та ефективній взаємодії, як всередині банку, так і з партнерами та клієнтами;

3) управління конфліктами інтересів, що регламентується затвердженою в банку Політикою запобігання конфліктам інтересів АБ «УКРГАЗБАНК», згідно якої всі керівники та працівники банку сумлінно виконують свої посадові обов'язки, керуючись принципами об'єктивності та неупередженості прийняття рішень. Крім того, банк відмовляється від проведення операції, укладання угод, ділових відносин, якщо вони створюють наявний або потенційний конфлікт інтересів, який з урахуванням запроваджених заходів щодо його зменшення або уникнення носить неприйнятний рівень;

4) запобігання та протидія корупції, відповідно до цього банк керується принципом «нульової толерантності» до будь-яких проявів корупції і вживає всіх передбачених законодавством заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції і пов'язаним з нею діям (практикам) у своїй внутрішній

діяльності, а також у правовідносинах з клієнтами, контрагентами та іншими юридичними чи фізичними особи, з якими встановлюються ділові стосунки, органами державної влади, органами місцевого самоврядування. В банку запроваджена система навчання працівників банку, а також механізм профілактики та контролю корупційних дій та порушень:

- встановлені обмеження щодо отримання/дарування ділових подарунків та представницьких витрат;

- запроваджений механізм конфіденційного повідомлення («whistleblowing») про потенційні та виявлені порушення у діяльності Банку та його працівників із збереженням конфіденційності звернення.

В банку впроваджена Антикорупційна програма, та призначений Уповноважений з реалізації Антикорупційної програми, контактні дані якого оприлюднені в цій вкладці;

б) повідомити нам. Так, у цій вкладці зазначено, що АБ «УКРГАЗБАНК» високо цінує своїх клієнтів та набуту репутацію надійного фінансового партнера. Тому, якщо клієнту банку стали відомі факти неналежних дій працівників банку, або дій за їх участю, клієнт може проінформувати про це. В вкладці зазначено, що банк просить повідомляти про відомі факти порушень, таких як: неналежна поведінка працівників банку, що може зашкодити банку або його репутації, зокрема шахрайство або корупція в банку, зловживання подарунками, використання службового становища у власних інтересах або інтересах третіх осіб, неправомірне розкриття банківської та/або комерційної таємниці, а також спроб на вчинення таких дій на електронну скриньку compliance@ukrgasbank.com. Таке повідомлення буде розглянуте з забезпеченням його конфіденційності, проте не може розглядатись як офіційне звернення, а тому її отримання не обумовлює підготовки відповіді заявнику. Проте, якщо повідомлення має розглядатися як офіційне звернення, що потребує зворотного зв'язку, його оформлення та подання має відповідати таким вимогам:

- повідомлення, які подаються громадянами, мають відповідати вимогам до звернень громадян, які визначено Законом України «Про звернення громадян», та подаватися способами, наведеними на сторінці «Звернення громадян»;

- повідомлення, які подаються установами, організаціями, підприємствами, об'єднаннями громадян, мають відповідати вимогам державних стандартів оформлення документів, правил організації діловодства та подаватися на офіційну поштову чи електронну адресу АБ «УКРГАЗБАНК»;

- скарги щодо якості обслуговування в АБ «УКРГАЗБАНК» не відносяться до інцидентів комплаєнс-ризиків, та приймаються на електронну адресу contactcentre@ukrgasbank.com або за телефонами цілодобової підтримки, вказаними у розділі «Контакти» сайту банку.

Розгляд сайту АТ «УКРСИББАНК» [36] в закладці «Про банк» також виділено розділ «Комплаєнс» (Додаток М), в якому виділено сім вкладок-підрозділів:

1) корпоративна безпека, в якому виділено такі пункти:

- протидія легалізації (відмиванню) доходів та фінансуванню тероризму. Так, АТ «УКРСИББАНК», входячи до складу Групи BNP Paribas, яка у своїй діяльності керується нормами законодавства Франції та Європейського Союзу з протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, здійснює свою діяльність відповідно до стандартів Групи. В банку запроваджено Правила фінансового моніторингу, Програму здійснення фінансового моніторингу, а також Програму ідентифікації, верифікації та вивчення клієнтів (проведення належної перевірки), які постійно оновлюються відповідно до вимог чинного законодавства України та найвищих Європейських стандартів;

- ЕМБАРГО - міжнародні фінансові санкції, що відмічає те, що банк чітко дотримується економічних та фінансових санкцій, у тому числі санкцій, встановлених Радою безпеки ООН, ЄС, урядом Франції і США (OFAC). Банк вживає всіх необхідних заходів для запобігання відкриття рахунків або

здійснення операцій для, від імені або в інтересах осіб, країн або організацій, щодо яких застосовані міжнародні санкції;

- «Знай свого Клієнта», згідно цього банк належним чином підтримує свою ділову репутацію і зводить до мінімуму ризик бути залученим в підозрілій операції. У зв'язку з цим принцип «Знай свого клієнта» є фундаментальним у діяльності банку і встановлює правила протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Знання Клієнта є частиною загального підходу, який ґрунтується на визначенні категорії ризику кожного Клієнта в процесі його ідентифікації та вивчення. Основною метою такого підходу є безпека та комфорт Клієнта, захист репутації Банку та Групи BNP Paribas в цілому. Банк не відкриває анонімних рахунків та не встановлює ділових відносин з Клієнтом у разі його відмови надати інформацію для його ідентифікації. Банк не встановлює кореспондентських відносин та не здійснює операції за участю банків, які не мають фізичної присутності за місцем їх реєстрації (банки-«оболонки»). Банк здійснює заходи, спрямовані на запобігання встановленню відносин з банками-нерезидентами щодо яких є інформація про використання їх рахунків банками-«оболонками». Банк встановлює кореспондентські відносини лише з банками, які мають ліцензії на право здійснення банківської діяльності в державі їх реєстрації. Вся інформація, надана Клієнтами Банку при обслуговуванні, охороняється законодавством України про банківську таємницю та захист персональних даних. Банк не має права розкривати таку інформацію третім особам окрім підстав, встановлених статтею 62 Закону України «Про банки та банківську діяльність» і використовує її тільки з метою надання банківських послуг та в обсязі, обумовленому цією метою. В АТ «УКРСИББАНК» призначено відповідального працівника за здійснення фінансового моніторингу, який забезпечує створення та функціонування внутрішньобанківської системи запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму, розробку та постійне оновлення внутрішніх документів банку з питань здійснення фінансового моніторингу, здійснення контролю за дотриманням

вимог законодавства у сфері запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму;

3) прозорість ринку:

- фінансова прозорість ринку. АТ «УКРСИББАНК» як учасник фінансового ринку, у своїй діяльності дотримується норм та вимог чинного законодавства України, нормативних документів Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, вимог і стандартів Групи BNP Paribas;

- боротьба проти зловживань на ринку цінних паперів. В банку створена і функціонує ефективна система для виявлення та запобігання зловживанням на ринку цінних паперів (інсайдерські операції, маніпулювання цінами). В банку також діють правила і системи інформаційних бар'єрів («Китайські стіни»), ведеться адміністрування списків інсайдерів, а також розроблені і впроваджені інші інструменти для виявлення сумнівних операцій;

4) професійна етика:

- Кодекс поведінки. В банку встановлені правила поведінки, дотримання яких є обов'язком для всіх його працівників: діяти чесно, справедливо, професійно та служити інтересам клієнта. Такі правила зафіксовані у відповідному документі — Кодексі поведінки UKRSIBBANK. Зазначені цінності закріплені та виконуються на рівні всієї Групи BNP Paribas;

- боротьба з корупцією та хабарництвом. АТ «УКРСИББАНК» входить до переліку провідних фінансових установ України, тому одним з ключових завдань банку є збереження бездоганної репутації та підтримка позитивного іміджу, сформованого за довгі роки роботи. Це особливо стосується протидії проявам корупції та діянням, прирівняним до корупційних. В банку, відповідно до чинного законодавства та вимог Групи BNP Paribas, затверджена та успішно функціонує Політика боротьби з корупцією;

- інформування про порушення. В банку створена та успішно функціонує Процедура інформування про порушення «Whistle-Blowing», за допомогою якої кожен працівник має можливість повідомити про будь-яку

проблему чи звернутися за необхідною допомогою в Комплаєнс із збереженням конфіденційності звернення;

- контроль професійних знань. Задля надання клієнтам банку гарантій високої якості обслуговування, в банку впроваджена система навчання, підвищення кваліфікації та контролю знань працівників.

5) Постійний контроль та операційний ризик:

- постійний контроль. АТ «УКРСИББАНК» забезпечує ефективний внутрішній контроль, який гарантує: банківські операції є ефективними та продуктивними відображені транзакції є коректними фінансова звітність є достовірною управління ризиком забезпечує мінімізацію основних ризиків банк та дочірні компанії банку дотримуються регулятивних вимог, внутрішніх політик та процедур. Внутрішній контроль складається з постійного контролю та періодичних перевірок (Внутрішній Аудит), взаємодоповнюючих, але незалежних один від одного;

- операційний ризик, тобто ризик втрат, надлишків/прибутку або втрати можливості отримання прибутку в наслідок неадекватних процесів, збоїв у внутрішніх процесах та системах, помилок, пов'язаних з людським чинником, або зовнішніх подій як навмисного, так і випадкового або природного характеру. Контроль операційного ризику, який полягає у вивченні та прийнятті відповідних заходів для мінімізації ризику, представляє собою одне з ключових завдань групи BNP Paribas та АТ «УКРСИББАНК» зокрема. Даний контроль відбувається за участю всіх співробітників, а також інтегрований у різноманітні процеси для прийняття рішень у банку. Специфічний тип Операційного Ризику: шахрайство «Шахрайство — це навмисна недозволена дія або бездіяльність, що здійснюється з метою надбання, напряду або не напряду, нечесної матеріальної або нематеріальної вигоди для себе або третьої особи» [36]. Група BNP Paribas дотримується політики нульової толерантності до шахрайства, згідно якої поведінка співробітників завжди повинна бути бездоганною. Одже: кожен, хто здійснив/сприяв/приховав шахрайство, ні в якому разі не може більше

працювати в банку кожен, хто спровокував або полегшив задачу шахраю, включаючи випадки грубої недбалості, буде покараний відповідно до законодавства України окрім безумовного зобов'язання не здійснювати шахрайство, всі співробітники професійно зобов'язані будь-яким чином попереджувати та виявляти шахрайство;

б) ідентифікація клієнтів, тобто отримання банком від клієнта (представника клієнта) ідентифікаційних даних:

- дані для ідентифікації фізичної особи та ФОП;
- дані для ідентифікації юридичної особи;
- процес ідентифікації в АТ «УКРСИББАНК». Відповідно до чинного

законодавства України банк має право витребувати, а клієнт/представник клієнта зобов'язаний подати інформацію (офіційні документи), необхідну для ідентифікації, верифікації, вивчення клієнта та уточнення даних про клієнта. Окрім цього до встановлення ділових (договірних) відносин, відкриття рахунку, здійснення разових фінансових операцій на значну суму банк зобов'язаний витребувати в клієнта — юридичної особи інформацію та/або документи, що містять відомості про структуру власності клієнта, на підставі якої банк має встановити всіх наявних кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) або факт їх відсутності. Надані клієнтом — юридичною особою інформація та/або документи повинні містити дані про всіх фізичних осіб, які (незалежно від формального володіння) мають можливість здійснювати вирішальний вплив на управління або господарську діяльність юридичної особи, безпосередньо або через інших осіб, або які мають можливість здійснювати вплив шляхом прямого або опосередкованого (через іншу фізичну чи юридичну особу) володіння однією особою самостійно або спільно з пов'язаними фізичними та/або юридичними особами часткою в юридичній особі в розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі. Крім того банк просить надати схематичне зображення структури власності компанії з метою встановлення всіх наявних кінцевих бенефіціарних власників (контролерів), у тому числі відносини контролю між ними щодо цієї юридичної

особи, або відсутність кінцевих бенефіціарних власників (контролерів). У випадку наявності кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) по кожному з них надаються наступні дані: прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), реєстраційний номер облікової картки платника податків (ПН) (за наявності), дату та місце народження, адресу постійного проживання (країну та населений пункт), країну(и) громадянства, країну(и) податкової резидентності та по кожному з них надати копію документа, що посвідчує особу (документ може бути наданий в електронному вигляді, в тому числі і безпосередньо контролером);

- фактори, що можуть впливати частоту ідентифікації фізичних осіб та ФОП (рівень ризику: паспортний документ; санкції; політично значущі особи (PEP));

- фактори, що можуть впливати на частоту ідентифікації юридичних осіб (рівень ризику; зміна кінцевих бенефіціарних власників (UBO); зміни в установчих/ реєстраційних документах; зміна адреси; зміна материнської/ дочірньої структури; санкції; політично значущі особи (PEP));

7) погодження операцій з готівкою. З метою захисту від шахрайських операцій та недопущення легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у банку запроваджений процес погодження операцій із значними сумами готівки. Значна сума готівки — це сума, яка дорівнює або перевищує 150 тисяч гривень або еквівалент даної суми в іноземній валюті. Якщо клієнт бажає здійснити внесення чи зняття значної суми готівки в банку, така операція має бути попередньо погоджена банком на підставі документів та/або пояснень клієнта. Банк має право погодити або відмовити клієнту в проведенні операції із значною сумою готівки в залежності від змісту наданої інформації та документів щодо джерел походження готівки, цільового призначення коштів, що плануються до зняття. Процедура попереднього погодження може бути пройдена клієнтом заздалегідь — максимум за 10 календарних днів до запланованої дати проведення касової операції. Цей підрозділ включає:

- процес погодження внесення значної суми готівки;

- процес погодження отримання значної суми готівки;
- джерела походження коштів фізичної особи;
- джерела походження коштів юридичної особи;
- Цільове використання коштів юридичної особи/ фізичної особи-підприємця;

8) РЕР (Політично значущі особи). Політично значущими особами є фізичні особи, які мають або мали повноваження щодо виконання значних публічних функцій, незалежно від місця перебування або місця, де вони здійснюють їх функції. Політично значущі особи поділяються на національних, іноземних та тих, які виконують публічні функції в міжнародних організаціях. Законодавством України закріплено наступні категорії політично значущих осіб: національні публічні діячі; іноземні публічні діячі; діячі, що виконують публічні функції в міжнародних організаціях; їх пов'язані особи; члени їх сімей. Цей підрозділ включає:

- перелік РЕР;
- перелік членів сімей та пов'язаних осіб;
- зобов'язання банку;
- перелік документів для підтвердження;
- перелік нормативних документів щодо визначення політично значущих осіб та відносин з ними.

За результатами аналізу вкладок офіційного сайту АТ «АКЦЕНТ-БАНК» [34] щодо наявності окремої вкладки «Комплаєнс» можна зробити висновок про її відсутність. Так, у вкладці «Про банк» (Додаток Н) на сайті банку виокремлено вкладку «Корпоративне управління», яка містить інформацію про:

- Правління банку;
- Наглядову раду;
- Загальні збори акціонерів;
- файли для завантаження (Положення про Загальні збори акціонерів; Положення про Правління; Положення про Ревізійну комісію; Кодекс

корпоративного управління; Кодекс корпоративної етики та поведінки; Положення про Наглядову раду; Установчий договір).

Отже, саме АТ «АКЦЕНТ-БАНК» відзначається малою популяризацією положень комплаєсу, суті та складових системи комплаєнс-контролю через оприлюднення відповідної інформації на своєму офіційному сайті.

Що ж стосується аналізу складових системи комплаєнс-контролю, які виділені в аналізованих банках, то основними елементами системи комплаєнс-контролю того чи іншого банку, що унормовують її функціональні особливості, є відповідні документи. Склад та зміст цих документів визначається самим банком. В таблиці 3.1, за даними офіційних сайтів обраних нами банків, узагальнено переліки основних документів, що визначають правила та норми корпоративної поведінки банківської установи, відображають ключові цінності, принципи та стандарти її роботи. Дані таблиці 3.1 засвідчують, що у всіх трьох банках, відповідно до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах [44], наявний Кодекс поведінки (етики) (АТ «УКРГАЗБАНК»; АТ «УКРСИББАНК») або Кодекс корпоративної етики та поведінки (АТ «АКЦЕНТ-БАНК»), яким встановлені загальнообов'язкові норми поведінки, що поширюються не тільки на працівників банку, але й на взаємодію з партнерами, клієнтами, постачальниками, державними органами.

Так, Кодекс корпоративної етики та поведінки АТ «АКЦЕНТ-БАНК» «відображає прийняті в банку стандарти поведінки, засновані на нашій місії і цінностях, що гарантують чесні і справедливі відносини до членів нашої команди, клієнтам, партнерам, а також дотримання законів і внутрішніх політик та стандартів діяльності» [20].

Завданнями Кодексу корпоративної етики та поведінки АТ «АКЦЕНТ-БАНК» є [20]:

- визначення та закріплення системи цінностей, принципів, політик та стандартів діяльності банку, а також встановлення прийнятних і неприйнятних

моделей поведінки та очікуваних або допустимих дій працівників банку в межах корпоративної культури;

Таблиця 3.1 – Основні елементи системи комплаєнс-контролю, що визначають правила та норми корпоративної поведінки банків: АТ «УКРГАЗБАНК», АТ «УКРСИББАНК», АТ «АКЦЕНТ-БАНК»

АТ «УКРГАЗБАНК»	АТ «УКРСИББАНК»	АТ «АКЦЕНТ-БАНК»
<ul style="list-style-type: none"> - Кодекс поведінки (етики) АБ «УКРГАЗБАНК»; - Корпоративні цінності АБ «УКРГАЗБАНК»; - Управління конфліктами інтересів; - Запобігання та протидія корупції; - «Повідомити нам». 	<ul style="list-style-type: none"> - Кодекс поведінки UKRSIBBANK; - Політика управління конфліктами інтересів; - Правила фінансового моніторингу, Програма здійснення фінансового моніторингу, Програма ідентифікації, верифікації та вивчення клієнтів - Політика боротьби з корупцією; - Постійний контроль та операційний ризик; - Принцип «Знай свого клієнта»; - Процедура інформування про порушення «Whistle Blowing» 	<ul style="list-style-type: none"> - Кодекс корпоративної етики та поведінки; - Принципи (Кодекс) корпоративного управління АТ «АКЦЕНТ-БАНК»; - Положення про порядок визначення пов'язаних із банком осіб; - Положення про напрямок «Ризик-менеджмент»; - Положення про Департамент Compliance.

Складено автором за даними джерел [34; 35; 36]

- забезпечення обізнаності працівників банку, його клієнтів, ділових партнерів, органів державної та муніципальної влади та інших осіб про визнані банком цінності та стандарти взаємодії;

- розвиток єдиної корпоративної культури, заснованої на високих етичних стандартах, підтриманні в колективі атмосфери довіри, взаємної поваги і порядності;

- виявлення, попередження або пом'якшення ризиків, які можуть мати негативний вплив на діяльність банку;

- попередження та встановлення шляхів і процедур розв'язання проблем, які мають етичні аспекти;

- збереження та підвищення довіри до банку з боку клієнтів та ділової спільноти, укріплення ділової репутації банку.

Для виконання визначених завдань у Кодексі корпоративної етики та поведінки АТ «АКЦЕНТ-БАНК» виділені 17 основних розділів:

- місія банку;
- корпоративні цінності банку;
- принципи діяльності банку;
- стандарти взаємодії банку і працівників;
- політика взаємодії з клієнтами;
- політика взаємодії з діловими партнерами, конкурентами, органами влади та іншими особами;
- політика взаємодії із ЗМІ;
- імідж та корпоративний стиль банку;
- ризик-культура;
- захист інформації;
- конфлікт інтересів;
- подарунки і ділова гостинність;
- неприйняття корупції та хабарництва;
- політика запобігання шахрайству;
- протидія легалізації доходів;
- відповідальність;
- повідомлення про порушення.

З метою належного управління ризиками, пов'язаними з конфліктами інтересів, що можуть виникати на всіх рівнях організаційної структури, в банках затверджена Політика запобігання конфліктам інтересів або Положення про врегулювання ситуацій конфлікту інтересів.

Банки керуються принципом «нульової толерантності» до будь-яких проявів корупції і вживають всіх передбачених законодавством заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції. Обов'язковою для банків є система контролю, за допомогою якої кожен працівник має можливість повідомити про будь-яку проблему чи звернутися за необхідною допомогою в Комплаєнс із збереженням конфіденційності звернення (процедура інформування про порушення «Whistle-Blowing», «Лінія довіри», «Повідомити нам»).

Виходячи з того, що система комплаєнс-контролю в банку повинна бути направлена на реалізацію та забезпечення корпоративних цінностей, які відображають принципи банківської установи щодо ведення бізнесу та, які засновані на багаторічному успішному досвіді надання фінансових послуг.

Визначені тим чи іншим банком корпоративні цінності є обов'язковими для виконання усіма працівниками банку, які несуть відповідальність за їх дотримання повинні поділяти (таблиця 3.2). Так, дані таблиці 3.2 свідчать про те, що спільними корпоративними цінностями для трьох банків є «Співпраця та взаємодія / Відкритість до діалогу». Відмітимо, що найбільш деталізований перелік корпоративних цінностей має АТ «УКРГАЗБАНК», в якому визначено 13 цінностей, веред яких є такі, що не визначені у інших двох банках: чесність і порядність, ефективність, репутація банку, прозорість, зміни, амбіції, корпоративний стиль. Серед корпоративних цінностей АТ «А-БАНК», які є характерними саме для цього банку, виокремлюються такі [20]:

- працівники – банк дбає про своїх працівників, створює умови для повної реалізації їхнього потенціалу, можливостей професійного зростання і розвитку. Підтримує чесність, відкритість, ввічливість і позитив в спілкуванні, творчість, ініціативність, креативність і лідерство;
- технологічність - банк постійно розвивається, створює інноваційне середовище і пропонує найбільш технологічні рішення;
- якість - банк забезпечує високу якість у всьому, що він робить, створюючи високі стандарти якості продуктів та обслуговування клієнтів. У продуктах банку немає прихованих комісій;

- ошадливість - банк відповідально і дбайливо ставиться до власного робочого часу, робочого часу наших працівників, партнерів і клієнтів.

Таблиця 3.2 – Корпоративні цінності, визначені в АТ «УКРГАЗБАНК», АТ «УКРСИББАНК», АТ «АКЦЕНТ-БАНК»

Корпоративні цінності	АТ «УКРГАЗБАНК»	АТ «УКРСИББАНК»	АТ «АКЦЕНТ-БАНК»
Професіоналізм	+	+	
Надійність та відповідальність	+	+	
Співпраця та взаємодія / Відкритість до діалогу	+	+	+
Повага та етичність	+		
Екологічний підхід	+		
Чесність і порядність	+		
Ефективність	+		
Репутація	+		
Клієнтоорієнтованість (клієнти)	+		+
Прозорість	+		
Зміни	+		
Амбіції	+		
Корпоративний стиль	+		
Працівники			+
Технологічність			+
Якість			+
Ошадливість			+

Складено автором за даними джерел [34; 35; 36]

Таким чином, можна зробити висновок, що не існує єдиного підходу до формування корпоративних цінностей банку. Кожна банківська установа визначає свій перелік цінностей, залежно від стратегії розвитку та місії банку.

Однак, вартим уваги є запровадження в системі комплаєнс-контролю банківських установ такої посади, як комплаєнс-менеджер – спеціаліст, в обов'язки якого входить забезпечення діяльності організації відповідного регулятивного середовища, виявлення ризиків невідповідності чинним

нормативним правовим актам та стандартам діяльності організації, виключення залучення організації та її співробітників до здійснення протиправної діяльності. Роль комплаєнс-менеджера на кожному етапі розвитку функції комплаєнсу в банку змінюється (таблиця П.1 додатку П). Таким чином, комплаєнс-менеджер слідкує за відповідністю діяльності організації регулятивним вимогам як на рівні документообігу, так і на рівні спілкування співробітників між собою, з партнерами, контрагентами, інвесторами, банками та представниками КНВ. Запобігання ризикам та формування сприятливого образу організації шляхом приведення у відповідність до норм законів усіх внутрішніх процесів компанії робить комплаєнс-менеджера важливим та авторитетним співробітником, завдяки якому складається фундамент етики ведення бізнесу.

Безумовно, ефективна система комплаєнс-контролю в банку матиме позитивний результат для усіх суб'єктів банківської діяльності: для власників та вкладників – збільшення інвестиційних можливостей та дохідності активів; для клієнтів банку – підвищення рівня довіри та захищеність під час користування послугами банку; для менеджерів банку – збереження репутації на ринку, впевненість під час прийняття рішень, зростання доходів.

Висновки

За теоретико-аналітичними положеннями кваліфікаційної роботи можна зробити такі висновки.

Комплаєнс-контроль є новим інструментом банківського менеджменту, незважаючи на те, що він займає провідні позиції в управлінні підприємницькими структурами у багатьох країнах світу. З метою забезпечення надійності, законності, ефективності, а також безпеки банківських операцій та діяльності кожний банк повинен мати внутрішній інструментарій, що убезпечує від потенційних помилок, втрат і порушень. І таким інструментом є комплаєнс-контроль, який є новим поняттям у вітчизняній теорії і практиці фінансового контролю, відповідає сучасним умовам господарювання, а тому підлягає детальному дослідженню і впровадженню в економічну діяльність банків.

У нормативно-правовому полі України термін «комплаєнс» вперше знайшов своє відображення в банківській сфері в 2007 році у «Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України, схвалених Постановою Правління НБУ № 98 від 28.03.2007 р., відповідно до яких (комплаєнс) - необхідність знати, розуміти та дотримуватися всіх вимог законодавства України, нормативів, положень і правил, внутрішніх політик, стандартів та кодексів з питань діяльності банку. У 2018 р. було затверджено Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України, схвалених Постановою Правління НБУ № 814-рш від 03.12.2018 р., однак визначення комплаєнсу у них вже немає.

Система комплаєнс-контроль – це комплексна система управління ризиком комплаєнс, що дозволяє ідентифікувати даний вид ризику та здійснювати його систематичний моніторинг, забезпечуючи при цьому безперервну діяльність банку та зменшуючи рівень прояву загроз, які носять нефінансовий характер втрат банку. Дана система включає наступні складові: об'єкти і принципи забезпечення комплаєнс-контролю, перелік внутрішньо-

банківських нормативних документів, що забезпечують реалізацію комплаєнс-контролю та сукупність внутрішніх органів банку, які здійснюють комплаєнс-контроль.

Побудова ефективної системи управління комплаєнс-ризиками організації має базуватися на міжнародних стандартах, рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, вимогах українського регулятора і кращих світових практиках. Існують такі підходи до побудови системи управління комплаєнс-ризиками:

- сегментарний підхід, при якому виділяються кілька найбільш високо ризикованих сфер і напрямків діяльності організації і проводиться їх глибокий аналіз з присвоєнням рівня комплаєнс-ризичу і отриманням бальної оцінки. Цей підхід дозволяє досить детально опрацювати окремі аспекти діяльності організації, оцінити рівень ризичу і скласти програму з мінімізації виявлених комплаєнс-ризичів;

- підхід суцільного аналізу комплаєнс-ризичу по кожному виду продукту / послуги кредитної організації і в розрізі кожного підрозділу кредитної організації;

- комбінований підхід, при якому оцінюються найбільш високоризикові області та продукти / послуги / проекти кредитної організації і поступово відповідно до затвердженої комплаєнс-стратегії здійснюються розширення і поглиблення аналізу і масштабу проведення комплаєнс-експертизи.

Основними перевагами запровадження системи комплаєнс-контролю в банках є: вчасна ідентифікація комплаєнс-ризичу та протидія йому; забезпечення контролю та прозорості взаємодії банку з клієнтами; поява в банківській установі механізму інформування про порушення працівниками законодавчих норм і внутрішніх процедур; швидке та успішне врегулювання конфлікту інтересів; розроблення системи контролю за появою нових нормативних вимог та відповідності їм роботи банку.

Місією АТ «А-БАНК» визначено допомогу у пошуку правильних фінансових рішень клієнтам, через зручне обслуговування та корисні сервіси. Генеральною ціллю АТ «А-БАНК» є 1 млн активних клієнтів, тобто активний клієнт клієнтів з активним додатком АБанк24 і активною карткою банку (операція по картці була здійснена за останні 30 днів). При цьому, 2021 р. 521 тис. активних клієнтів; 2023 р. 1 млн активних клієнтів. Статутний капітал АТ «А-БАНК», який сформовано за рахунок власних коштів акціонерів (учасників) банку, становить 1054704 тис. грн, який поділений на 25112000 штук простих іменних акцій, номінальною вартістю 42,0 грн кожна. Структура власності АТ «А-БАНК» на 01.01.2021 р. представлена в додатку В.

АТ «А-БАНК» є учасником міжнародних платіжних систем VISA та Mastercard. З 1999 року банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Комплаєнс-контроль в комерційному банку, який направлений на забезпечення та реалізацію корпоративних цінностей та принципів банку, функціонує у тісній взаємодії з такими системами банку, як система корпоративного управління та система ризик-менеджменту.

Чіткої регламентації управління комплаєнс-ризиками в банківському законодавстві України не розроблено і до сьогодні. Тому банківські установи самостійно приймають відповідні рішення щодо запровадження внутрішньої системи комплаєнс-контролю. При цьому, підходи до формування системи комплаєнс-контролю у банків є різними. Враховуючи це, з метою розгляду особливостей системи комплаєнс, в т.ч. і комплаєнс-контролю в АТ «А-БАНК», доцільним є проведення порівняльного аналізу системи комплаєнс-контролю провідних банківських установ України. Нами були вибрані банки з груп, які виділені НБУ, а саме: АБ «УКРГАЗБАНК» (банк з державною часткою); АТ «УКРСИББАНК» (банк іноземної банківської групи); АТ «АКЦЕНТ-БАНК» (банк приватним капіталом). АТ «АКЦЕНТ-БАНК» відзначається малою популяризацією положень комплаєнсу, суті та складових системи комплаєнс-контролю через оприлюднення відповідної інформації на своєму офіційному

сайті. Відповідно до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, наявний Кодекс поведінки (етики) (АТ «УКРГАЗБАНК»; АТ «УКРСИББАНК») або Кодекс корпоративної етики та поведінки (АТ «АКЦЕНТ-БАНК»), яким встановлені загальнообов'язкові норми поведінки, що поширюються не тільки на працівників банку, але й на взаємодію з партнерами, клієнтами, постачальниками, державними органами.

Кодекс корпоративної етики та поведінки АТ «АКЦЕНТ-БАНК» «відображає прийняті в банку стандарти поведінки, засновані на нашій місії і цінностях, що гарантують чесні і справедливі відносини до членів нашої команди, клієнтам, партнерам, а також дотримання законів і внутрішніх політик та стандартів діяльності».

Доцільним є запровадження в системі комплаєнс-контролю банківських установ такої посади, як комплаєнс-менеджер – спеціаліст, в обов'язки якого входить забезпечення діяльності організації відповідного регулятивного середовища, виявлення ризиків невідповідності чинним нормативним правовим актам та стандартам діяльності організації, виключення залучення організації та її співробітників до здійснення протиправної діяльності. Запобігання ризикам та формування сприятливого образу організації шляхом приведення у відповідність до норм законів усіх внутрішніх процесів компанії робить комплаєнс-менеджера важливим та авторитетним співробітником, завдяки якому складається фундамент етики ведення бізнесу.

Список використаних джерел

1. Compliance and the compliance function in banks/ Basel committee on Banking Supervision. April, 2005. Офіційний сайт Базельського комітету. URL: <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>.
2. Foreign Corrupt Practices Act Clearinghouse. URL: <http://fcpa.stanford.edu/index.html>
3. Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. – URL: <https://www.weforum.org/reports>
4. Балансові звіти банків за 2016-2020 рр. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4> (дата звернення 15.11.2021)
5. Белова І. В. Системний фінансовий ризик: особливості регулювання у світовій практиці. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 3. С. 104-109.
6. Ван Коммер В., Алинк М. Риск-менеджмент для крупних налогоплательщиків и проблема комплаенса. *Финансы*. 2017. № 1. С. 24–29.
7. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. - URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення 02.10.2021).
8. Волошенко А.В. Комплаєнс-практика як превентивний метод боротьби з корупцією. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 7. С. 405–413.
9. Гаврікова А. В Застосування системи комплаєнс-контролю в процесі здійснення інноваційної кредитної політики банку / *Економіка і організація управління*. 2012. № 1(11). С. 21-30.
10. Деревська О. Б. Запровадження системи внутрішнього контролю в банках України / Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. Суми, 2010. Т.1. С. 59–61.
11. Деєва Н.Е. Внутрішній контроль у системі ризик-менеджменту комерційного банку / Збірник наукових праць Черкаського державного

технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2009. Вип. 23, ч. 2. С. 86-91.

12. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / (Г.Т. Карчева, Т.С. Смовженко, В.І. Міщенко та ін.); за заг. ред. д-ра екон. наук Г.Т. Карчевої. – Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 276 с.

13. Жарій Я., Куфаєва В. Комплаєнс-модель процесу забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. №2(6). С.312-319.

14. Значення економічних нормативів по банківській системі України за 2016-2020 рр. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення 15.11.2021)

15. Індикатори фінансової стійкості та довідкові дані за 216-2020 рр. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#4fsi> (дата звернення 05.12.2021)

16. Калініченко Л. Л. Теоретичні аспекти функціонування комплаєнсу у вітчизняних банках. – URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/250.pdf

17. Карчева Г. Т. Фінансовий стан банків України в умовах загрози світової фінансово-економічної кризи. *Електронне видання «Ефективна економіка»*. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/11.pdf

18. Ключко Л. А. Фінансовий моніторинг та комплаєнс-контроль в банках. *Фінанси, учет, банки*. 2014. Вып. 1. С. 153–160

19. Ковальчук О. Поняття системи комплаєнс-контроль та особливості управління ризиком комплаєнс у банках України. *Молодь і ринок*. 2010. №7–8. С.153-157.

20. Кодекс корпоративної етики та поведінки АТ «А-БАНК» : офіц. текст : за станом 15.11.2021р. URL: <https://a-bank.com.ua> (дата звернення 02.12.2021).

21. Колодізев О. М. Система комплаєнсу в банках: нові властивості та виклики сучасності // Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу» (м. Харків, 23 листопада 2018 р.). Харків : Ексклюзив, 2018. С. 13–16.

22. Коломієць П.В. Погляди науковців стосовно комплаєнсу як елементу податкової безпеки України. *Право та суспільство*. 2020. № 2. Ч. 2. С. 258–263.
23. Коляда І.В. Поняття та сутність комплаєнс-контролю у вітчизняній економічній науці та суспільному дискурсі. *«Young Scientist»*. 2016. № 12.1 (40). С.791-794.
24. Кочеров М.В. Антимонопольний комплаєнс в Україні: коли варто починати? *Юридична газета online*. 2019. № 15 (669). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/antimonopolniykompliens-v-ukrayini-koli-varto-pochinati.html> (дата звернення: 23.10.2021).
25. Малыхин Д.В. Особенности организации комплаенсконтроля в банках. *Внутренний контроль в кредитной организации*. 2009. № 2. С. 32-36.
26. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України : офіц. текст : за станом 28.11.2019р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18#Text> (дата звернення 22.11.2021).
27. Михайленко О.В., Риштун Х.Ю. Ефективна система побудови комплаєнс-контролю в банківських установах. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. № 3 (65). С. 120–126.
28. Москаленко Н.В. Комплаєнс-контроль в деятельности банковских учреждений. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 4. С. 517–521. <https://bit.ly/3DPxjwG> (дата звернення 03.12.2021)
29. Опитування про системні ризики фінансового сектору. – URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70786785>
30. Опыт организации комплаенс-контроля в рамках СВК: основные принципы и стандарты комплаенс контроля / GAAP.RU: теорія и практика управленческого учета. URL: <http://www.gaap.ru/biblio/audit/practice/> (дата звернення: 23.11.2021).
31. Орленко Б. М. Класифікація правових функцій комплаєнс-відділу в банках України. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33355/cgiirbis_21.pdf?sequence=1 (дата звернення 01.12.2021).

32. Основні завдання комплаєнс-менеджера. Національна асоціація «Комплаєнс». - URL: <https://compliance.su/info/articles/osnovnyye-zadachi-komplaens-menedzhera/> (дата звернення 09.12.2021).
33. Основні показники діяльності банків України за 2017-2020 рр. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1> (дата звернення 15.11.2021)
34. Офіційний сайт АТ «АКЦЕНТ-БАНК». URL: <https://a-bank.com.ua/> (дата звернення 08.11.2021).
35. Офіційний сайт АТ «УКРГАЗБАНК». URL: <https://www.ukrgasbank.com/> (дата звернення 03.12.2021).
36. Офіційний сайт АТ «УКРСИББАНК». URL: <https://my.ukrsibbank.com/> (дата звернення 03.12.2021).
37. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 22.11.2021).
38. Пальцун І.М. Compliance-політика як складова корпоративної культури підприємства. *Торгівля і ринок України*. 2013. Вип. 35. С. 134–141.
39. Правдива Л. Удосконалення корпоративного управління в банках та управління комплаєнс-ризиком. *Вісник НБУ*. 2011. №7. С. 10–13.
40. Практичне застосування вимог до управління комплаєнс ризиком. URL: <https://bit.ly/3GDdzhA> (дата звернення 09.11.2021)
41. Принципи (Кодекс) корпоративного управління АТ «АКЦЕНТ - БАНК». – URL: https://a-bank.com.ua/static/korp_codex_2019.pdf (дата звернення 20.11.2021).
42. Про авторизацію осіб, які мають намір провадити діяльність з надання інформаційних послуг на фондовому ринку, та умови провадження такої діяльності: положення : офіц. текст : за станом 27.09.2018р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1371-18#Text> (дата звернення 03.12.2021)
43. Про здійснення банками фінансового моніторингу: офіц. текст : за станом 15.01.2021р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text> (дата звернення 10.11.2021).

44. Про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах: положення : офіц. текст : за станом 02.07.2019р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19#Text> (дата звернення 3.12.2021)

45. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: закон : офіц. текст : за станом 05.08.2021р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення 03.12.2021)

46. Рисін В. В. Системний ризик банківського сектора: сутність, форми та чинники. *Ефективна економіка*. 2010. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_4_11 (дата звернення 09.12.2021).

47. Сарахман О. М., Козьол В. Функціонування комплаєнс-контролю у вітчизняній банківській справі. *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит*. 2015. Вип. 2 (112). С.87-90.

48. Світлична В.Ю., Овчелупова О.М. Сучасний стан та перспективи запровадження комплаєнс-контролю у діяльність банківських установ. *Комунальне господарство міст*, 2019, Т. 7, Вип. 153. С.24-33

49. Селезнева М.В. Комплаєнс контроль в банковской сфере. Новый поход к управлению рисками. URL: http://www.buk.irk.ru/library/sbornik_13/selezneva.pdf

50. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти : монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : ОНЕУ, 2017. 304 с.

51. Сівкова К.О. Міжнародні стандарти організації комплаєнс-контролю в банках. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 6 (17). С.582-586.

52. Статут АТ «А-БАНК». – URL: <https://a-bank.com.ua/about/statut> (дата звернення 10.11.2021)

53. Стратегія АТ «А-БАНК» на 2021-2023 рр. URL: <https://a-bank.com.ua/about/strategy> (дата звернення 06.12.2021).

54. Сучасні економіко-правові ризик-орієнтовані засоби регулювання розвитку ринку фінансових послуг : монографія / За ред. Н. М. Внукової, С. В. Глібка. – Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. 304 с.
55. Тимошкин А.В. Корпоративний комплаєнс-контроль как инструмент экономической безопасности : дис. ... кандидата экон. наук : 08.00.05 / Тимошкин Алексей Вячеславович. Москва, 2010. – 203 с.
56. Уткіна О.В. Система управління банківськими ризиками легалізації доходів, отриманих злочинних шляхом : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.08. Київ, 2019. 199 с.
57. Хуторна М.Е., Гелеверя В.В. Організація ефективної системи комплаєнс-контролю в банку. – URL: <https://bit.ly/3DQwt2E>
58. Циганюк Д.Л., Рудняк А.Д. Аналіз фінансового стану банківського сектору України. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2020. № 1. С.155-162
59. Цюцяк А. Л., Цюцяк І. Л. Впровадження системи комплаєнс-контролю у вітчизняну систему незалежного фінансового контролю та аудиту. *Науково-інформаційний вісник «Економіка»*. 2011. № 3. С. 200–206.
60. Чмутова І. М., Безродна О. С., Нечипоренко Д. І. Методичний інструментарій оцінювання комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банків. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2020. № 11. С.296-309.
61. Швидка Т., Халецька К. Комплаєнс-контроль у системі корпоративного управління господарськими товариствами. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №12. С.85-90
62. Шелудько С. А. Сутність комплаєнсу та його місце в банківському ризик-менеджменті. *Modern Economics*. 2021. №26. С.173-177.
63. Шулековський В. Управление комплаєнс-риском в банке. *Банковский вестник*. 2015. С. 53–55. URL: <https://www.nbrb.by/bv/articles/10080.pdf> (дата звернення 01.12.2021).
64. Юдина А.А. Управление комплаєнс-риском в деятельности хозяйствующего субъекта. *Современные научные исследования и разработки*. 2018. № 12. С. 1101–1104.